

Způsoby výchovy užívané rodiči při utváření žádoucích hodnot u dětí předškolního věku

Kateřina Salingerová

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina SALINGEROVÁ**
Osobní číslo: **H09154**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Způsoby výchovy užívané rodiči při utváření
žádoucích hodnot u dětí předškolního věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z pedagogicko – psychologického pohledu.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CAKIRPALOGLU, Panajotis. Psychologie hodnot. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6.

EYRE, Linda a Richard EYRE. Jak naučit děti hodnotám. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-360-9.

KRAUS, Blahoslav. Člověk – prostředí – výchova. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-715-004-2.

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.

ROGGE, Jan – Uwe. Výchova dětí krok za krokem. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-249-2.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Hana Včelařová
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

4. května 2012

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4.5.2012

..... Kateřina Galinová

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na způsoby výchovy rodičů při utváření žádoucích hodnot u dětí předškolního věku. Obsahem teoretické části je vysvětlení pojmů výchova, rodina, rodiče, děti předškolního věku, hodnoty.

Na teoretickou část navazuje část praktická, která má formu smíšeného výzkumu. Prostřednictvím rozhovorů a dotazníku rodičů jsem zjišťovala, jaké způsoby výchovy rodiče používají a jaké hodnoty preferují.

Klíčová slova: výchova, rodina, rodiče, děti předškolního věku, hodnoty

ABSTRACT

The thesis is focused on the upbringing of parents in shaping the desired values in preschool children. In the theoretical part, explain the concepts of education, family, parents, preschool children, values.

The theoretical part is followed by a practical part, which takes the form of mixed research. Through interviews and questionnaires of parents I found what education means parents-CE use and what values are preferred.

Keywords: education, family, parents, preschool children, values

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce, PhDr. Haně Včelařové, za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi poskytla během jejího zpracování.

Také děkuji za trpělivost, ochotu a podporu své rodině, jak při psaní této bakalářské práce, tak po celou dobu studia.

"Výchova dětí je činnost, při níž musíme obětovat čas, abychom ho získali."

Jean Jacques Rousseau

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VÝCHOVA	13
1.1 POJEM VÝCHOVA.....	13
1.2 FUNKCE VÝCHOVY	13
1.2.1 Činitelé výchovy	14
1.2.2 Volný čas a činnosti výchovy ve volném čase.....	14
1.3 STYLY VÝCHOVY.....	15
1.3.1 Autokratický styl.....	15
1.3.2 Liberální styl	15
1.3.3 Demokratický styl	16
1.4 PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY VÝCHOVY	16
1.4.1 Odměny	16
1.4.2 Tresty.....	16
2 RODINA	17
2.1.1 Pojem rodina	17
2.2 ROZDĚLENÍ RODINY	17
2.2.1 Podle počtu generací žijících společně:	17
2.2.2 Podle čtyř pásem její funkčnosti:	18
2.3 VYMEZENÍ VZTAHŮ MEZI RODIČI A DĚTMI VE FUNKČNÍCH RODINÁCH:	18
2.4 FUNKCE RODINY.....	18
2.5 TRENDY RODINY POSLEDNÍHO DESETILETÍ	19
2.6 CHARAKTERISTIKA RODINY JAKO VÝCHOVNÉHO ČINITELE	19
2.7 ŽÁDOUCÍ ZNAKY VÝCHOVNÉHO PROSTŘEDÍ RODINY:	20
2.8 FAKTORY RODINNÉHO PROSTŘEDÍ Z HLEDISKA VÝCHOVNÉ FUNKCE	21
2.9 RODIČE.....	22
2.10 DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	22
2.10.1 Předškolní věk	22
2.10.2 Vývoj poznávacích procesů	22
2.10.3 Vývoj verbálních schopností.....	24
2.10.4 Rozvoj dětské identity.....	24
2.10.5 Socializace.....	25
2.10.6 Normy chování.....	25
2.10.7 Rozvoj sociálních dovedností	26
2.10.8 Význam rodiny pro psychický vývoj	26
2.10.9 Vrstevnické a sourozenecké vztahy	27
3 HODNOTY	29
3.1.1 Pojem hodnota.....	29
3.1.2 Historické hledisko hodnot	30
3.2 VÝZNAM HODNOT	30
3.3 KLASIFIKACE HODNOT	30
3.3.1 Klasifikace hodnot I. (podle Kučerové).....	30

3.3.2	Klasifikace hodnot II. (podle Dorotíkové)	31
3.4	PŘÍBUZNÉ A INKLINUJÍCÍ POJMY K HODNOTÁM (ETIKA, MRAVNOST, NORMA).....	32
II	PRAKTICKÁ ČÁST	34
4	DRUH VÝZKUMU - SMÍŠENÝ VÝZKUM	35
4.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL VÝZKUMU	35
4.2	HLAVNÍ A DÍLČÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY	36
4.3	METODY ZÍSKÁVÁNÍ DAT	36
4.4	VÝBĚR VÝZKUMNÉHO VZORKU	37
4.5	ETIKA VÝZKUMU	38
4.6	PŘEDVÝZKUM	39
5	POZOROVÁNÍ	40
5.1	POPIS MANŽELSKÉHO PÁRU 1	40
5.1.1	Respondent č. 1	40
5.1.2	Respondent č. 2	40
5.2	POPIS MANŽELSKÉHO PÁRU Č. 2	41
5.2.1	Respondent č. 3	41
5.2.2	Respondent č. 4	41
5.3	POPIS MANŽELSKÉHO PÁRU Č. 3	41
5.3.1	Respondent č. 5	41
5.3.2	Respondent č. 6	42
5.4	POPIS MANŽELSKÉHO PÁRU Č. 4	42
5.4.1	Respondent č. 7	42
5.4.2	Respondent č. 8	42
6	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	43
6.1	ANALÝZA DAT.....	43
6.1.1	Způsoby výchovy	44
6.1.2	Styly výchovy.....	44
6.1.3	Předem stanoveny odměny	45
6.1.4	Tresty.....	45
6.1.5	Volný čas.....	45
6.1.6	Koníčky (zájmy).....	46
6.1.7	Transgenerační přenos vzorů výchovy.....	46
6.1.8	Chyby výchovy rodičů	46
6.1.9	Inspirace pro výchovnou problematiku.....	47
6.1.10	Hodnoty úspěšných lidí.....	47
6.1.11	Hodnoty rodičů.....	48
6.1.12	Vyjádření souhlasu.....	48
6.1.13	Vyjádření nesouhlasu	49
6.1.14	Kvantitativní zpracování dotazníku – grafické vyjádření stylů výchovy na základě odpovědí z dotazníků.	49
7	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	55
7.1	HLAVNÍ A DÍLČÍ KATEGORIE.....	55
7.2	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	56
7.2.1	Způsoby výchovy	56
7.2.2	Styly výchovy.....	56

7.2.3	Předem stanoveny odměny	57
7.2.4	Tresty.....	57
7.2.5	Volný čas.....	57
7.2.6	Zájmy („koníčky“)	58
7.2.7	Vyjádření souhlasu.....	58
7.2.8	Vyjádření nesouhlasu	58
7.2.9	Hodnoty úspěšných lidí.....	58
7.2.10	Hodnoty rodičů.....	59
7.3	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	59
ZÁVĚR		61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		63
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....		65
SEZNAM OBRÁZKŮ		66
SEZNAM TABULEK.....		67
SEZNAM PŘÍLOH.....		68

ÚVOD

Výchova dětí se s ohledem na měnící se společnost a podmínky života hodně změnila.

Neustále kolem sebe od starších lidí slyšíme, že doba je stále horší, že si ničeho nevážíme a současné děti jsou nevychované. Dále, že vše moc komplikujeme, že dřív neměli rodiče na děti tolik času, a přesto ze svých dětí vychovali slušné a poctivé lidi. Dříve se naši předkové ve výchově spoléhali především na rodičovské instinkty a na postupy, které se předávaly z generace na generaci. Dnes už víme, že to nestačí. V současné době můžeme využít odborných znalostí o tělesných a psychických potřebách a vývojových zvláštностech.

Proto jsem si vybrala pro svou bakalářskou práci téma výchovy. Pro věkovou specifikaci dětí předškolního věku jsem se rozhodla, protože si myslím, že je pro utváření hodnot nejvhodnější. A myslím si, že už nebude tak vhodná příležitost pro utváření pevného hodnotového systému jako právě v tomto předškolním období. Nikdy se už toho nenaučíme víc než v dětství. Myslím si, že období předškolního věku je ve výchově dětí jedno z nejdůležitějších. Tyto děti se musí naučit mnoho dovedností, například rozumět životu, sebehodnocení a mnohé další. V tomto období si děti utvářejí základní životní postoje, které jsou postaveny na hodnotách, které získají prostřednictvím výchovy rodičů.

Když hovoříme o hodnotách, myslíme nejen to, co k životu potřebujeme. Ale i to, čeho si ceníme, co obdivujeme, nebo co je blízké našemu srdci. Tak jako jednotlivci a skupiny mají rozmanité osobní hodnoty, tak i rodiče se pravděpodobně budou v preferenci hodnot lišit. Svůj výzkum zaměřím mimo jiné i na hodnoty, ke kterým rodiče své děti vychovávají. Současný svět je velmi komplikovaný, proto velmi záleží na tom, k jakým hodnotám své děti vychováváme, protože naše děti budou jednou součástí další generace, která bude prostřednictvím svých činů tento svět měnit.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA

Člověk je tvor, který potřebuje výchovu. Potřebuje pomoc, aby se naučil orientovat ve způsobu života své společnosti. Bez tohoto vstupu do své kultury by zůstal stát vně společenského prostředí. Bylo by nemilosrdné a nezodpovědné odmítnout výchovu dítěti, které by pak muselo žít v naprosto neznámém světě. (Schwengelerová, 1993)

Určit ideální výchovný model nebo koncepci je téměř nemožné. Nejednotnost ve výchově se objevuje v rozličnosti pojetí cílů, přístupů a v odlišné hodnotové orientaci člověka v současné společnosti. (Chudý, 2006)

1.1 Pojem VÝCHOVA

„Výchova je cestou člověka k sobě samému, tj. k lidskosti, totiž k pozici ve světě i na světě.“ (Prázdny, 2007, s. 170)

Výchova je utváření vlastností osobnosti, jejího charakteru, přesvědčení, postojů, motivů, citů, potřeb a zájmů a tomu odpovídajících forem chování a jednání. Výchovu přitom chápeme jako systém pomoci dítěti v procesech jeho personalizace, socializace a akulturace, jako vytváření optimálního rozvoje, který směřuje k aktivní, samostatné, tvořivé a demokratické životní orientaci. (Střelec, 1998)

Ve své bakalářské práci vycházím z teorie výchovy od Jana Čápa a Blahoslava Krause.

Výchova probíhá při styku dětí s dospělými, kteří se snaží ovlivňovat jejich vývoj tak, aby odpovídal určitým výchovným cílům; k tomu používají výchovných prostředků a metod. (Čáp, 1993)

Výchova je regulování a cílené vstupování do celoživotního procesu zespolečňování jedince, probíhající v jistém konkrétním kulturně společenském systému. Výchova je životem podmíněna a život podmiňující. (Kraus, 2001)

1.2 Funkce výchovy

Výchova ve vztahu ke společnosti by měla plnit tyto funkce: (Kraus, 2001)

- Translačně-transformační funkce spočívá v zajišťování kontinuity vývoje společnosti; jde tedy v podstatě o přenos a obohacování kultury prostřednictvím výchovně-vzdělávacího procesu
- Komunikačně-kooperativní funkci plní výchova tím, že ovlivňuje oba procesy, usnadňuje je a zvyšuje tak jejich kvalitu
- Socializační funkce modifikuje, prohlubuje a posunuje kvalitativní rovinu socializačního procesu
- Kultivační funkce je plněna především v procesu vzdělávání člověka, kde dochází k přijímání, zhodnocování, přepracování všech informací
- Ekonomicko-kvalifikační funkce spočívá ve vytváření předpokladů pro další rozvoj hospodářství v podobě přípravy kvalifikovaných pracovních sil

Všechny uvedené funkce výchovy odráží vztah mezi společností a výchovou.

Sociální aspekty výchovy

- Výchova jako společenská funkce reprodukčního procesu
- Dílčí funkce socializačních institucí
- Cílová funkce specifických sociálních institucí (vzdělávací proces)
- Odborná funkce výchovných skupin a výchovných profesí (Meier in Kraus, 2011)

1.2.1 Činitelé výchovy

Na výchově dětí se spolu s rodinou podílí:

- Škola a učitelé
- Světské a církevní organizace určené výhradně dětem a mládeži
- Speciální státní, soukromé a nadační instituce s participací na výchově handicapovaných dětí a mládeže
- Sportovní, zdravotnické, ekologické, odborové a další organizace, které se orientují v rámci své programové činnosti také na výchovu dětí a mládeže
- Hromadné sdělovací prostředky – rozhlas, televize, film, tisk
- Další lokální a regionální faktory společenského prostředí (Střelec, 2011)

1.2.2 Volný čas a činnosti výchovy ve volném čase

„Jedná se o časový prostor, který člověku umožňuje svobodnou volbu činností, kdy si člověk vybírá činnost nezávisle na společenských povinnostech. Vykonává ji tedy dobrovolně a tato činnost poskytuje uspokojení a příjemné zážitky.“ (Vážanský, 1995, s.27)

Volný čas vypočítáváme tak, že z celkového časového úhrnu odečteme pracovní dobu a další činnosti nezbytné k uspokojování fyziologických potřeb. Jedná se například o spánek, přijímání potravy, vykonávání domácích prací a udržování hygieny. Volný čas se vymezuje funkcemi, které plní. Jsou to: (Čáp, 1993)

- Odpočinek
- Zábava
- Rozvoj osobnosti

(Čáp, 1993)

Činnosti ve volném čase můžeme rozdělit na:

- Oddychové
- Zábavní
- Zájmové

(Čáp, 1993)

Do popředí dle oblíbenosti se neustále řadí tyto činnosti:

- Využívání prostředků masové komunikace (televize, počítač, internet)
- Sport, příroda, cestování
- Manuální činnosti

(Čáp, 1993)

1.3 Styly výchovy

1.3.1 Autokratický styl

(Autoritativní, dominantní) styl výchovy. Vychovatel (rodič) mnoho rozkazuje, hrozí a trestá. Málo respektuje přání a potřeby dětí. Má pro ně málo porozumění. Jednoznačně děti determinuje svými zkušenostmi, úsudky a rozhodnutími, poskytuje jim málo samostatnosti a iniciativy. (Čáp, 1993)

1.3.2 Liberální styl

Vychovatel řídí děti málo nebo vůbec ne. Neklade přímo požadavky. Pokud vysloví požadavek, nekontroluje a nevyžaduje jeho důsledné plnění. Jedná se o slabé řízení. (Čáp, 1993)

1.3.3 Demokratický styl

(Sociálně integrační) styl. Vychovatel dává dětem přehled o celkové činnosti skupiny a jejích cílech, udílí méně příkazů a podporuje iniciativu. Působí spíše příkladem než tresty a zákazy. Dohromady diskutují o práci, vychovatel podává návrhy. Je přístupný hovorům, má pro děti a jejich individuality porozumění. (Čáp, 1993)

1.4 Psychologické aspekty výchovy

Nejběžnějšími výchovnými prostředky k regulaci chování jsou odměny a tresty.

1.4.1 Odměny

Odměna je charakterizovaná z hlediska pedagogické psychologie tak, že se jedná o působení, které: (Čáp, 1993)

- Je spojeno s určitým chováním a jednáním jedince;
- Vyjadřuje kladné společenské hodnocení tohoto chování nebo jednání;
- Přináší dětem uspokojení některých jeho potřeb.

Výchova založená na odměnách je dle odborníků efektivnější než výchova založená převážně na trestech. (Čáp, 1993)

1.4.2 Tresty

Trest je takové působení rodičů, které: (Čáp, 1993)

- Je spojeno s určitým negativním chováním a jednáním jedince;
- Vyjadřuje negativní společenské hodnocení tohoto chování a jednání;
- Přináší dětem nějaké omezení jejich potřeb.

(Čáp, 1993)

2 RODINA

Současná rodina je obrazem celkového stavu naší společnosti.

Různými stránkami života rodiny se zabývá celá řada vědních oborů, ke kterým patří sociologie rodiny, demografie, sociální pedagogika, sociální psychologie, rodinná pedagogika, rodinné právo a další. Například sociologie rodiny přináší množství poznatků o vývoji rodiny jako základním společenském útvaru. Zabývá se charakteristikami a proměnami rodiny jako celku, ale také okolnostmi ovlivňujícími postavení žen, mužů a dětí v rodině. (Střelec, 1998)

Rodina je ekologicky vyvážené prostředí určené k růstu lidských bytostí. Existuje v čase a prostoru, její kořeny jsou v minulosti a její směřování do budoucnosti. (Schaefferová, 1995)

2.1.1 Pojem rodina

Rodinou se rozumí malá skupina lidí, která vznikla manželstvím. Umožňuje vzájemné soužití mezi oběma manželskými partnery, soužití rodičů a dětí, utváření vztahů mezi příbuznými a vztahů mezi rodinou a společností. (Střelec, 1998)

Rodina má ve vyspělých společnostech hlavní zodpovědnost za výchovu svých dětí. Tato odpovědnost vyplývá z historických a kulturních tradic života společnosti a je zakotvena v jejích právních normách. (Střelec, 2011)

2.2 Rozdělení rodiny

2.2.1 Podle počtu generací žijících společně:

- **Rodina základní** – společenská jednotka, která se skládá: z otce, matky a dětí
- **Rodina rozšířená** – zahrnující kromě toho také prarodiče, strýce, tety a ostatní příbuzné
- **Rodina orientační** – ve které se jedinec narodí
- **Rodina reprodukující se** – kterou člověk zakládá manželstvím

(Střelec, 2011)

2.2.2 Podle čtyř pásem její funkčnosti:

- **Funkční rodina** – nenarušená, je schopna zabezpečit dětem dobrý vývoj a prosperitu
- **Problémová rodina** – s výskytem poruch některých funkcí, které však vážně neohrožují rodinný systém a vývoj dítěte v něm. Rodina je schopna řešit tyto problém sama, nebo s pomocí jiných
- **Dysfunkční rodina** – s výskytem vážnějších poruch některých nebo všech rodinných funkcí, které bezprostředně ohrožují rodinu jako celek a především vývoj dítěte. Tato rodina potřebuje soustavnou pomoc ze stran odporníků.
- **Afunkční rodina** – poruchy mají rozsah a kvalitu, že přestává plnit svůj základní účel. Dítěti závažným způsobem škodí nebo dokonce ohrožuje jeho existenci. Řešením je umístění dítěte v náhradní rodinné výchově
(Dunklovský in Střelec, 2011)

2.3 **Vymezení vztahů mezi rodiči a dětmi ve funkčních rodinách:**

- Oba rodiče vnímají děti podobně a mají vůči dětem podobná očekávání
- Rodiče děti povzbuzují k řešení problémů, a to i v případech, kdy s řešením dítěte nesouhlasí
- Rodiče se mohou zcela přiměřeně starat o děti, i když nemají šťastné manželství
- Rodiče mají v rodině vedoucí roli a hranice mezi generacemi je zcela daná
- Pokud se rodiče v názorech na dítě liší, nediskutují o tom před dětmi a děti do této rozepře nevtahují
- Děti mohou rodičům vzdorovat, rodiče však vymezují meze tohoto vzdorování
- Rodiče děti vhodně oceňují za úspěchy
- Rodiče vyjadřují svůj ambivalentní postoj k postupující nezávislosti svých dětí
(Matoušek, 1997)

2.4 **Funkce rodiny**

Funkce rodiny jsou většinou chápány jako úkoly, které plní rodina jednak vůči svým příslušníkům, ale také ve vztahu ke společnosti.

- **Biologicko-reprodukční funkce** rodiny má význam pro společnost i pro jedince, kteří rodinu tvoří. Společnost pro rozvoj potřebuje stabilní reprodukční základnu. Ve většině vyspělých zemí je však dítě často chápáno jako překážka v profesním růstu nebo ve vlastní sebe-realizaci.

- **Sociálně – ekonomická funkce rodiny** zahrnuje mnoho aspektů. Členové rodiny se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry prostřednictvím výkonu povolání a zároveň se rodina stává spotřebitelem, na němž je značně závislý trh. Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku rodin, což v současnosti bývá důsledkem nezaměstnanosti nebo také zvyšování životních nákladů.
- **Ochranná (zaopatřovací, pečovatelská) funkce** spočívá v zajišťování životních potřeb (biologických, hygienických, zdravotních) u všech členů rodiny.
- **Socializačně-výchovná funkce** rodiny, její úlohou zůstává příprava dětí do praktické části života. Prodlužuje se doba, kdy vedle sebe žijí tři generace.
- **Emocionální funkce rodiny** je nezastupitelná. Žádná jiná instituce nedokáže vytvořit citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty.
- **Rekreace, relaxace, zábava** tyto aktivity se týkají všech členů rodiny, ale největší význam má pro děti. Je to způsob trávení volného času, zájmové činnosti, dovolená.
(Kraus, 2008)

2.5 Trendy rodiny posledního desetiletí

- Pokles sňatečnosti a pokles porodnosti
- Zvyšující se věk, kterým vstupují lidé do prvního manželství
- Rostoucí počet rodin, ve kterých pečuje o dítě jen jeden z rodičů
- Přibývá domácností tvořených jen jedním člověkem
- Nárůst počtu lidí, kteří spolu mají děti bez sňatku
- Zvyšující se počet lidí žijících bez dětí v nesezdaném soužití
- Trvale rostoucí počet rozvodů
- Klesající počet lidí, kteří se po rozvodu znovu žení, vdávají
(Střelec, 2011)

2.6 Charakteristika rodiny jako výchovného činitele

- Rodiče jsou nejdůležitějšími vychovateli, všichni ostatní vychovatelé mohou pouze doplňovat to, čeho dosáhli ve výchově rodiče
- Čas, který věnují rodiče výchově svých dětí, není hodnota, která bude kladně působit sama o sobě. Tato hodnota závisí na mnoha faktorech kulturní, morální a pedagogické povahy
- Rodiče nejsou odpovědní jen za výchovu svých dětí v rodinném prostředí, ale za jejich výchovu vůbec

- Nejdůležitějším předpokladem úspěšné rodiny je dobrý společný životní způsob rodičů a dětí
  - Dobrou výchovu ve volném čase tvoří v podstatě organizace hodnotných příležitostí pro kontakty, zážitky a činnosti dětí. Za tuto organizaci nese v první řadě odpovědnost rodina.
  - Nepřímá výchova je v případě rodiny a dalších institucí, zejména institucí pro výchovu ve volném čase, zpravidla důležitější než výchova přímá. Nepřímo vychovávat znamená dát dětem příznivé podmínky
- (Střelec, 2011)

2.7 Žádoucí znaky výchovného prostředí rodiny:

- Rodiče mají autoritu
  - Jsou vnímány a stanoveny výchovné cíle, rodina nezajišťuje jen péči o děti
  - Rodiče poskytují svůj čas a finanční prostředky na výchovu svých dětí
  - Rodina má nepsaná pravidla, která upravují práva a povinnosti jejich členů
  - Rodina pověřuje své děti na základě věku odpovědností za konkrétní povinnosti
  - Rodina poskytuje dětem spolurozhodování o společných záležitostech
  - Rodina poskytuje přiměřené prostředky dětem (kapesné) na krytí jejich osobních výdajů
  - Rodina řeší problémy mezi svými členy vyjednáváním, ne násilím a agresivitou
  - Rodina umožňuje dětem spolurozhodovat o náplni volného času
  - Rodina respektuje právo dítěte rozhodovat se o svém budoucím povolání
- (Malach, 2007)

Výchovné metody

V rodině se uplatňuje řada výchovných metod v závislosti na cílech výchovy: (Malach, 2007)

1. Metody vysvětlování a přesvědčování
2. Metody cvičení a navykání
3. Metody příkladu
4. Metody hodnocení průběhu procesu výchovy i jeho cíle
5. Metody sebevýchovy a sebezvědomování

Rodina může používat všechny uvedené metody vyváženě nebo upřednostňovat některé metody. (Malach, 2007)

Formy rodinné výchovy

Jedná se o časoprostorové řešení výchovných záměrů s cílem v rámci konkrétní rodiny.

V rodinné výchově může být využito různých forem. Například:

- Pracovní činnosti v rodině – na zahradě, v dílně, v kuchyni, při úklidu, nákupech, péči o zvířata nebo květiny atd.
- Herní aktivity – se sourozenci, rodiči, nebo hry na PC
- Tělovýchovné aktivity – doma, v přírodě, posilovně, fitcentru, rodinné sportovní aktivity – návštěvy sportovních utkání, sledování sportovních pořadů atd.
- Posezení v rodinném kruhu
- Osobní hygiena – společné koupání, sauna, pomoc při úklidu
- Esteticko-výchovné činnosti – hra na hudební nástroj, návštěvy kulturních programů, muzeí, galerií, poslech hudby, sledování televize
- Rodinné procházky, výlety, dovolené
- Návštěvy příbuzných, známých

(Malach, 2007)

2.8 Faktory rodinného prostředí z hlediska výchovné funkce

Příbuzné aspekty rodinného prostředí lze rozdělit do tří skupin:

Demograficko-psychologické podmínky rodinného prostředí

- Přirozená struktura rodiny a aspekty působení otce, matky, sourozenců a prarodičů.
- Přirozená stabilita rodiny jako základ emocionální atmosféry rodinného prostředí.

Materiálně-ekonomické faktory rodinného prostředí

- Problematika zaměstnanosti rodičů a tento vliv na děti
- Zařazení rodiny a jejích aktivit do ekonomického makro-systému společnosti
- Individuální spotřeba rodiny jako životního způsobu rodiny
- Vliv techniky a technických prostředků na život současné rodiny

(Střelec, 1998)

Kulturně-pedagogická stránka rodinného prostředí

- Hodnotová orientace a vzdělání rodičů
- Míra pedagogizace rodinného prostředí, jedná se například o připravenost rodičů na výchovu a využívání pedagogických prostředků a další podmínky, které mají vliv na vytvoření postojů dětí k lidem, ke vzdělání, práci, politice a celkově k životu

(Střelec, 1998)

2.9 Rodiče

Rodiče spolurozhodují o výběru vzdělávací instituce pro své dítě, ovlivňují jeho vztah ke vzdělání, v některých případech platí školné, významně působí při volbě povolání dětí a podobně. (Střelec, 2011)

2.10 Děti předškolního věku

Období předškolního věku je doba, kdy se u dětí rozvíjejí prosociální vlastnosti. Jedná se o souhru, spolupráci, součinnosti, soucit, atd. Kladou se základy přátelství. V této době mají děti větší tendenci se smát s druhými dětmi, dovádět, vymýšlet legrační kousky, zkrátka sdílet radost ze života. Z tohoto důvodu má velkou nezastupitelnou socializační funkci mateřská škola. (Matějček, 2000)

2.10.1 Předškolní věk

Je vymezen obdobím od 3 přibližně do 6 let. Konec tohoto období není fyzickým věkem stanoven, určuje jej sociální zralost, nástupem do školy. (Vágnerová, 2000)

2.10.2 Vývoj poznávacích procesů

Poznávání v tomto věku se zaměřuje na nejbližší svět a pravidla, která v něm platí.

Podle Piageta (in Vágnerová, 2000), lze myšlení předškolního věku označit jako názorné a intuitivní myšlení. Toto myšlení je málo flexibilní, nepřesné a prelogické.

Jeho typické znaky jsou:

1. **Egocentrismus**, to je ulpívání na subjektivním pohledu a tendence zkreslovat úsudky na základě subjektivních preferencí. Na základě toho dochází k nepřesnostem v poznávání.
2. **Fenomenismus**, to je důraz na určitou, zjevnou podobu světa, popřípadě na takovou představu. Dítě je fixováno na určitý obraz reality, který nemůže ve svých úvahách opustit. Svět je pro něj takový, jak vypadá. Podstatu ztotožňuje se zjevnými znaky.
3. **Magičnost**, to je tendence pomáhat si při interpretaci v reálném světě pomocí fantazie. Předškolní děti nemají velký rozdíl mezi skutečností a fantazijní produkcí.
4. **Absolutismus**, to je přesvědčení, že každé poznání musí mít definitivní a jednoznačnou platnost. To je jedním z projevů dětské potřeb jistoty. Relativita názorů dospělých je pro tyto děti nepochopitelná.

(Vágnerová, 2000)

Mladší předškolní dítě ještě dobře nerozumí závislosti a vztahům mezi jednotlivými formami existence určitého objektu. Když něco nějak vypadá, tak to podle jejich názoru takové musí být. Vývoj myšlení je dlouhodobý proces. Dítě získává schopnost chápat vratnost proměn postupně, v závislosti na složitosti. Pokud by se měnila jedna vlastnost objektu, pochopilo by, co se stalo. Ale pokud se změní více aspektů nějaké situace, dítě jejich proměnu nepochopí. Dítě ještě neumí vnímat celek jako soubor detailů a nediferencuje příliš ani základní vztahy mezi nimi. Neanalyzuje obrazec na části a nechápe vztahy mezi těmito detaily. (Vágnerová, 2000)

Fenomenismus i egocentrismus určují směr orientace ve světě a jeho uvažování, které je dosti rigidní. Tendence: (Vágnerová, 2000)

- Ulpívat na jednom pohledu subjektu a nebrat v úvahu i jiné
- Ulpívat na jednom stavu, popřípadě na jedné vlastnosti objektu

Předškolák má sklon hledat přímé a jednoznačné příčiny všech situací. Náhodu odmítá z důvodu, že mu kazí řád světa. Vyvolává v něm nejistotu, protože ji nelze dostupnými prostředky vysvětlit. Příčiny a následky mohou být občas zpřeházené, jednotlivé nezávislé události mohou být kauzálně spojovány, přestože mezi nimi není vztah. Dítě interpretuje realitu tak, aby pro ně byla srozumitelná a přijatelná. Projevuje se i formou nepravých lží, tzv. "konfabulací." Dítě kombinuje reálné vzpomínky s fantazijskými představami, které jsou ovlivněny jak nezralostí, tak aktuálními potřebami a citovým laděním. Pro dítě však představují skutečnost a o této pravdivosti je přesvědčeno. V předškolním věku lze jen těžko oddělit ve vyprávění vzpomínky od fantazie. Fantazie má v tomto období harmonizující význam. Je nezbytná pro citovou a rozumovou rovnováhu. Myšlení je rigidní, nepohyblivé a nevratné. (Vágnerová, 2000)

Celkový vývoj dětského poznávání je v předškolním věku charakteristický postupným opouštěním subjektivního pohledu a důrazu na viditelné projevy aktuální situace. Předškolní dítě vyjadřuje svůj názor na svět v kresbě, vyprávění, nebo ve hře. V nichž se plně projeví typické znaky dětského myšlení i emočního prožívání. (Vágnerová, 2000)

Kresba je jednou ze symbolických funkcí, v níž se projevují tendence zobrazit realitu tak, jak ji dítě chápe. Podobnost zobrazovaného objektu a kresby závisí na dosažení potřebné úrovně celého komplexu schopností a dovedností (motorika, poznávací procesy, ale i např. aktuální emoční stav). Protože je kresba pojímána převážně jako vyjádření postoje k zob-

razovanému objektu, mohou v ní převažovat subjektivně důležité rysy nad jeho reálnou podobou. (Vágnerová, 2000)

Hra a vyprávění jsou dalším způsobem vyjádření vlastní interpretace reality a postoje ke světu, popřípadě i k sobě samému. Symbolická hra slouží předškolnímu dítěti jako prostředek k vyrovnání s realitou, která je problematická. Umožňuje uspokojit různá přání, která v realitě uspokojit nemůže. Předškolní dítě se musí neustále přizpůsobovat požadavkům okolního světa, který ještě nechápe. Symbolická hra mu dovoluje chovat se podle svých představ a přizpůsobit realitu svým potřebám. (Vágnerová, 2000)

2.10.3 Vývoj verbálních schopností

Jazyk je používán na úrovni stupně poznávacích procesů. Informace dítě zpracovává způsobem odpovídajícím úrovni myšlení určitého jedince. Tak je chápáno jakékoliv sdělení, i kdyby záměr mluvčího byl odlišný. Verbální projev se rozvíjí na základě komunikace s dospělými, může ho ovlivnit média a komunikace s vrstevníky. Děti se učí mluvit nápodobou verbálního projevu dospělých lidí, s nimiž žijí a komunikují. Od čtyř let začínají děti mluvit v delších větách, později i v souvětích. Stále však dělají chyby, když vyjadřují časové vztahy. Ve vyprávění se objevují nepřesnosti. (Vágnerová, 2000)

2.10.4 Rozvoj dětské identity

Rozvoj poznávacích procesů ovlivňuje i sebepojetí. Dítě o sobě uvažuje, uvědomuje si svoji jedinečnost a odlišnost od ostatních lidí. Vzniká tak vědomí vlastní identity. Dítě ví, jak vypadá, pozná se v zrcadle, a orientuje se ve svém těle. Sebehodnocení je závislé na názoru jiných osob, zejména rodičů. (Vágnerová, 2000)

Rodiče je ovlivňují:

- Emočně, svou citovou vřelostí
- Svými požadavky a spokojeností s mírou jejich naplnění
- Svým chováním a zejména verbálním vyjádřením svého názoru na dítě

(Vágnerová, 2000)

Nezralost sebepojetí se může projevit majetnickými sklony. Například nechtějí své věci nikomu půjčit. Dalším znakem nezralosti je nekritičnost a přehnaný důraz na sebe sama. Typickým projevem bývá sklon k vychloubání. Ztotožnění s rodiči slouží jako obohacení

dětské identity, posiluje jeho sebevědomí. Zároveň mu pomáhá diferencovat žádoucí i ne-žádoucí vlastnosti a projevy chování, které by si mělo osvojit. (Vágnerová, 2000)

Součástí identity se stává cokoli, co k dítěti nějakým způsobem patří, jeho osobní teritorium. Do této kategorie patří: (Vágnerová, 2000)

- Lidé, k nimž má nějaký vztah
- Věci, které mu patří
- Prostředí, v němž žije

(Vágnerová, 2000)

2.10.5 Socializace

Období předškolního věku je označováno jako věk iniciativy, jehož hlavní potřebou je aktivita. Aktivita už mívá nějaký cíl, je méně závislá na konkrétní situaci, než byla aktivita batolete. Volba určité činnosti je stále ovládána emocemi a aktuálními potřebami. Potřeba seberealizace bývá v tomto věku naplněna takovou aktivitou, která je pozitivně hodnocena, kde se může dítě prosadit. Největší význam má názor dospělých a jejich uznání. Pocit úspěšnosti posiluje sebeúctu a z toho vyplývající sebejistou. (Vágnerová, 2000)

2.10.6 Normy chování

Morální uvažování se vyvíjí v závislosti na celkovém vývoji dítěte a na jeho zkušenosti, která je dána sociokulturně. Předškolní dítě uznává pravidla chování, která mu prezentují uznávané autority. Dítě ještě nemá vlastní názor a automaticky považuje za správné to, co určí dospělí. (Vágnerová, 2000)

Problematikou morálního vývoje se v návaznosti na Piagetovu teorii zabýval L. Kohlberg (1976), podle níž:

- Způsob osvojování norem, jejich význam a vliv na dětské chování závisí na úrovni poznávacích procesů, předškolní děti lépe chápou konkrétní normy, kterým reakce dospělých dává osobní význam;
- Dítě je k dodržování norem motivováno systémem odměn a trestů, neboli pozitivním a negativním hodnocením. Za dobré je považováno to, co by autorita ocenila. Zřejmý je egocentrismus předškoláků, pro ně je nejdůležitějším aspektem hodnocení a důsledek určité situace pro ně samé. Kohlberg tuto fázi označil jako pre-morální.

Ke konci předškolního věku má dítě schopnost pociťovat vinu za nežádoucí chování. Pocity viny znamenají, že dítě začíná vnímat určitá omezení jako bezvýhradně platná a samo pociťuje jejich porušení jako nepříjemné. Tak se začíná rozvíjet dětské svědomí. P. Říčan mluví o zvýšené citlivosti svědomí předškolních dětí. Ta se projevuje tendencí hodnotit všechny vlastní činy. Můžeme to vysvětlit jako experimentování s přijatým normativním systémem. (Vágnerová, 2000)

Normy chování, které tvoří základ autoregulačního systému, se učí děti především ve své rodině. V tomto věku si dítě všímá, jak se lidé skutečně chovají, jaké chování je běžné, patří k určité situaci a je považováno za žádoucí. Získává tak informace, jak by se lidé chovat měli nebo neměli a jaké to má důsledky. (Vágnerová, 2000)

2.10.7 Rozvoj sociálních dovedností

Jedním z předpokladů pro rozvoj prosociálního chování je uspokojení dětské potřeby jistoty a bezpečí. Děti, které se cítí nejistě a ohrožené, více reagují asociálně. Předškolní děti, které získaly základní pocit důvěry v život, nahlízejí na svět jako na relativně bezpečný a věří, že je možné ovlivnit jeho dění, které v něm probíhá vlastními silami. (Vágnerová, 2000)

Rozvoj prosociálního chování je závislý na dosaženém stupni kognitivních kompetencí. Ke konci předškolního věku děti již umí uvažovat z pohledu jiného člověka a chápou i jeho potřeby. Prosociální chování je ovšem také výsledkem sociálního učení nápodobou, na základě identifikace, pomocí vysvětlování a podmiňování – trest, odměna. (Vágnerová, 2000)

2.10.8 Význam rodiny pro psychický vývoj

Rodiče jsou pro předškolní děti emocionálně významnou autoritou. Představují ideál, jež se chtějí ve všech směrech podobat a s nímž se identifikují. V rámci identifikace akceptují veškeré postoje, hodnoty a projevy rodičů. Tato identifikace zvyšuje pocit jistoty a bezpečí a snižuje pocit ohrožení. Posiluje sebejistotu a zvyšuje sebeúctu. (Vágnerová, 2000)

2.10.9 Vrstevnické a sourozenecké vztahy

V předškolním věku se uvolňuje vázanost na rodinu a postupně i vázanost na dospělé. Sourozenecké vztahy jsou ovlivněny věkem a vývojovou úrovní dětí. Děti jsou zároveň spojenci i soupeři. Spojenci jsou ve společné hře, případně když se na ně rodiče například zlobí. Jestliže je mezi sourozenci velký věkový rozdíl, starší dítě přejímá roli modelu, s nímž se mladší dítě ztotožňuje a napodobuje je. Starší dítě pomáhá předškolnímu sourozenci v učení sociálních dovedností a v pochopení očekávání druhých lidí. Starší sourozenec může působit také jako zdroj jistoty a bezpečí. Poskytuje mladšímu ochranu, mnohému je učí, ale zároveň se touto zkušeností sám rozvíjí. Když mu chce něco přijatelně vysvětlit, musí problém přesně a srozumitelně formulovat. Učí se zvládat nadřazenou roli sociálně přijatelným způsobem. (Vágnerová, 2000)

Veškeré sourozenecké interakce podporují rozvoj sociálního porozumění pocitům i potřebám jiných lidí. Rozhovor mezi sourozenci je typický tím, že obě děti mluví o svých potřebách, pocitech a zájmech. V tomto směru je získaná zkušenost nenahraditelná. (Vágnerová, 2000)

Vztahy ke kamarádům

Kamarády získává předškolní dítě vlastní volbou. Preferuje takového kamaráda, který je mu podobný, má podobné kompetence a stejné potřeby a zájmy. Dítě má potřebu sdílení činnosti. (Vágnerová, 2000)

Výběr kamaráda ovlivňují tyto zjevné znaky a situace:

- Významným kritériem je pohlaví. Velká role je příslušnost ke stejnému pohlaví, upřednostňování určitého způsobu chování a hry.
- Vzhled dítěte je první informací. Dítě, které je atraktivní v rámci aktuálních normativních kritérií, je preferováno dospělými i vrstevníky.
- Sociální atraktivitu zvyšuje vlastnictví zajímavého předmětu například hračky nebo zvířete. Tímto způsobem se rozvíjejí určité sociální strategie, které zůstávají až do dospělosti. Děti se naučí, že lze vlastní prestiž získat prostřednictvím vlastnictví něčeho žádoucího, co jiní nemají.
- Chování je dalším viditelným znakem, který určuje úspěšnost. Oblíbené děti bývají přátelské a sociálně zdatnější. Dovedou iniciovat kontakt, vést rozhovor, jsou schopny respektovat předem stanovená pravidla hry. Kamarádství s nimi je snadné a příjemné. (Vágnerová, 2000)

Jedním ze základních úkolů této vývojové etapy je sebeprosazení. Dítě se může prosadit jen ve vrstevnické skupině, kde postupně dochází k diferenciaci a specifikaci sociálních

rolí. V dětské skupině dochází k soupeření i spolupracování. Dítě se tak učí prosazovat mezi ostatními. Prožití úspěšnosti ovlivňuje v tomto směru dětské prožívání a chování. (Vágnerová, 2000)

Předškolní dítě umí přijatelným způsobem vyjádřit svoje názory i pocity, které chce ostatním sdělit. Kontroverze předškolních dětí je typická v koordinaci všech dílčích dovedností, které jsou pro komunikaci žádoucí. Patří mezi ně dovednost věnovat se sdělení druhé osobě, brát v úvahu její pohled na věc. Děti mohou mít potíže se sdělenými informacemi, které zpracovávají na úrovni svého myšlení, a nerespektují jiný přístup. (Vágnerová, 2000)

3 HODNOTY

Z životní praxe víme, že každé zboží, které nakupujeme, má užitnou hodnotu. Je to schopnost uspokojit nějakou naši potřebu. Směnná hodnota je vyjádřena v ceně zboží a tato cena na trhu kolísá podle poptávky a nabídky. Slovo hodnota však nemá jen ekonomický význam. Jsou hodnoty, bez nichž není života. A přece se neprodávají a nekupují – příroda, vzduch, slunce, teplo, déšť atd. Nejen v přírodě, ale i v nejrozličnějších sférách společenského a osobního života označujeme hodně jevů termínem hodnota. (Střelec, 1998)

Nejvyššími hodnotami pro většinu z nás jsou vlast, domov, rodina. Někdy nás dojmají i symboly těchto skutečností a významů – vlajka, hymna. Mnozí si vysoce cení svědomí, čest, poctivost, pravdomluvnost. Někdo naopak dává přednost blahobytu, komfortu, kariéře, či společenskému postavení. Jiný chce dosáhnout moci a vlivu, chce vzbuzovat pocit obdivu nebo závisti. Jsou velké rozdíly u různých věkových a vzdělanostních vrstev obyvatelstva. (Kučerová, 1996)

3.1.1 Pojem hodnota

Hodnota je slovo mnoha významů, vnímáme jeho pozitivní zvuk a důležitost pro náš život. Hodnoty jsou v obecném slova smyslu požadovány za nutné pro orientaci člověka. Obzvláště v dnešním komplikovaném světě, ve kterém se složitě pohybují mnozí dospělí lidé, natož pak dospívající mládež a děti. V podstatě můžeme říci, že mnoho z nás neustále hledá smysl života. Právě téma hodnot, vlastního hodnotového vidění světa v konfrontaci s hodnotami lidí kolem nás, nám může pomoci v poznání toho, co je pro nás důležité a podle čeho bychom se mohli ve světě orientovat. (Gulová in Střelec, 2011)

„Hodnota představuje specifickou psychickou kategorii, která tvoří poměrně stabilní trvalou strukturu osobnosti významnou pro individuální, sociální a historickou realizaci člověka. Hodnoty představují přesvědčení o dobrém nebo prospěšném, ale také o špatném nebo nežádoucím, které regulují individuální nebo skupinovou aktivitu.“ (Cakirpaloglu, 2004, s. 343)

Hodnoty jsou nejobecnější postoje, které určují celý životní styl a orientaci člověka ve světě. (Říčan, 2010)

3.1.2 Historické hledisko hodnot

Pojem axiologie vychází z řeckých slov AXIOS = cenný a LOGOS = věda. Je to tedy nauka o hodnotách. Tento pojem byl poprvé užit Eduardem Hartmanem až na sklonku 19. století a ve stejném období byla v obecné rovině pojmenována hodnota jako taková. Téma hodnot je aktuální v každé době. Je pevnou součástí pedagogiky i filozofie a je jedním z hlavních témat sociálního myšlení. (Gulová in Střelec, 2011)

3.2 Význam hodnot

- Vytvářejí společenské závazky mezi lidmi
- Působí na individuální a kolektivní identitu (kdo jsem, kde jsou mé kořeny, kam patřím)
- Usnadňují orientaci ve složitých životních situacích (kterých stále přibývá)
- Jsou důležitým spojovacím prostředkem mezi generacemi
- Mohou ochraňovat potřebné, hendikepované, bezmocné a slabé
- Vytvářejí jistoty ve vzájemném styku mezi lidmi a to bez ohledu na vzdělání, národnost, barvu pleti, atd.

(Gulová in Střelec, 2011)

3.3 Klasifikace hodnot

Klasifikace hodnot souvisí s potřebami člověka, které se v průběhu života mění, vyvíjejí, vznikají a zanikají. Známe je rozdělení podle Maslowa, zahrnující fyziologické potřeby, potřebu bezpečí a jistoty, potřebu lásky a sounáležitosti, potřebu ocenění a uznání a taky potřebu seberealizace, ale také pochopení a vztah k estetickým hodnotám. (Gulová in Střelec, 2011)

3.3.1 Klasifikace hodnot I. (podle Kučerové)

Hodnoty můžeme klasifikovat mnoha způsoby. Například podle dimenzí, v nichž člověk prožívá sebe i okolní svět, tedy na přírodní, civilizační a duchovní.

- **Přírodní hodnoty** rozlišujeme jako hodnoty vitální, životní. To jsou zdraví, tělesné blaho, zdatnost, svěžest). Člověk je součástí přírody, život je základní podmínkou a předpokladem realizace všech hodnot. Pak vnímáme hodnoty sociální, které předpokládají vztah k lidem, k sobě samotnému. Lidé mají potřebu někam patřit, jsou to mezilidské vztahy a city.

- **Civilizačními hodnotami** rozumíme společnou organizaci od rodiny po stát. Patří sem různé stupně techniky, komunikace, ekonomie a různé společenské poznání (věda a zkušenost)
- **Sféra duševních hodnot**, kterou chápeme jako kulturu. Patří sem lidská osobnost, hledání podstaty a smyslu života, sebeřízení (morálka a mravnost), sebereflexe (svět a životní názor, náboženství, filozofie), sebevědomí, práce, intelekt, a jiné..
(Kučerová in Střelec, 2011)

3.3.2 Klasifikace hodnot II. (podle Dorotíkové)

- **Hodnotami jsou všeobecně platné normy lidského chování.** Nemohou to být hodnoty individuální, protože pokud by lidé jednali podle toho, co jen oni považují za hodnotné, byla by společnost vystavena velkému nebezpečí. Je proto žádoucí, aby společnost v zájmu svého fungování trvala na „vyšších hodnotách“, které jsou nezpochybnitelné.
- **Hodnotami je to, o co usilujeme.** (Všechno, o co se člověk snaží, snaží se, protože touží to získat, zrealizovat, vlastnit hodnoty. Co ho nezajímá, je mu lhostejné. Kde není vůle po dosažení hodnot, nejsou ani hodnoty).
- **Hodnoty jsou zvláštní vlastnosti** (Označme-li určité hodnoty za správné a jiné za skandální; nějakou věc jako těžkou, nevhodnou, poukazujeme na její vlastnosti. Obtížné není vidět rozdíl mezi vlastnostmi, obtížné je objasnit zvláštnost podstaty oněch druhých vlastností. Hodnoty se nedají definovat jako ostatní kvality).
- **Podstata hodnot spočívá ve vztahu** (v realitě života jsme svědky nejrůznějších hodnotových postojů i hodnotových priorit. I když na některých hodnotách jsou lidé nuceni se shodnout, o tom, co jsou hodnoty, rozhoduje v zásadě jedinec sám. To, že najdeme nějaký objektivní základ hodnot, je iluzí, protože všechny hodnoty jsou podmíněny subjektivně. Faktorů, na jejichž základě se člověk rozhoduje o tom, co a jak bude pro něho hodnotou, je mnoho – zájmy, prožitky, intenzivnost touhy po něčem, očekávání, záměry, poznání, atd.)
(Dorotíková in Střelec, 2011)

Sociální činitele podílející se na udržení hodnot: (Cakirpaloglu, 2004)

- Rodina
- Vzdělávací systém
- Zájmová nebo referenční skupina

Velkou roli ve stabilizaci hodnot jednotlivce mají i další socializační činitelé například internet, televize, apod. (Cakirpaloglu, 2004)

3.4 Příbuzné a inklinující pojmy k hodnotám (etika, mravnost, norma)

Etika je filozofická disciplína, zabývající se vysvětlením a zdůvodněním fenoménu mravnosti, zejména principu lidského cílevědomého chování. (Cakirpaloglu, 2004)

„Etika zkoumá morálku a hledá všeobecnou zásadu, která by člověku ukazovala, co má dělat, o co má v životě usilovat, jak se chovat k jiným lidem.“ (Kratochvílová-Miedzgová, 1996, s. 106)

„Etika hodnotí činnosti člověka kritériem dobra a zla, jejím cílem je najít společné a obecné principy, z nichž morálka pramení.“ (Cakirpaloglu, 2004, s. 316)

Dalším úzce souvisejícím termínem s hodnotami je mravnost.

Mravnost (morálka, étos) je *„postoj člověka spočívající na svobodné rozhodnutí vůči mravnímu zákonu.“* (Cakirpaloglu, 2004, s. 319)

„Láska k sobě, ke všem lidem, ke všemu, co tvoří náš velký svět, spolu s rozumem a svobodnou vůlí – to je tajemství morálky, to je lidskost.“ (Kratochvílová-Miedzgová, 1996, s. 13)

Dalším úzce souvisejícím pojmem s hodnotami je pojem norma.

Norma představuje hluboce zakořeněné standardy chování udržované ve společnosti. (Sekot, 2006)

Norma je termín označující jak písemnou podobu postulátu, tak i jeho obsah a význam. V normě se vyjadřuje, že něco má nebo nemá být. Popřípadě jak má nebo nemá něco být. (Brezinka, 2001)

Norma je považována za poměrně stabilní, společností a kulturou schvalovaný či požadovaný způsob jednání. (Cakirpaloglu, 2004)

„Normy můžeme třídit podle oblastí reality a jednání, pro které jsou stanoveny. Kromě morálních norem existují mj. také normy jednání a myšlení vědecké, technické, ekonomické, politické, umělecké, náboženské a výchovné.“ (Brezinka, 2001, s. 99)

Přejímání hodnot

V přejímání hodnot hraje nejdůležitější úlohu vlastní příklad rodičů. Mezi další významné metody patří: (Eyre, 2000)

- Slovní hry a hraní rolí – děti se vžijí do konkrétních situací a mají možnost představit si důsledky svého chování
- Dospělé diskuze – nejčastěji se jedná o diskuzi rodičem o důležitosti konkrétních hodnot
- Chvála a povzbuzení – nežli upozorňovat na chybu, která má následek pocit viny, je lépe děti chválit za to, co dělají
- Odměny a ocenění – touto metodou může být ukončena diskuze, nebo ji můžeme použít samostatně v rámci ocenění náročného úkolu
- Druhá šance – pokud se dítě chovalo nevhodným způsobem, je dobré, když dostane možnost toto chování napravit bez zbytečných výčitek
- Citáty – jedná se o použití citátů, které poukazují na důležitost určité hodnoty
- Hodnota x protiklad – zdůraznění protikladu hodnoty a jeho škodlivých následků
- Zaměření na pozitivní chování – varování před jednáním rodičů, kteří považují správné chování za samozřejmost a soustředí se jen na negativní skutky svých dětí

(Eyre, 2000)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DRUH VÝZKUMU - SMÍŠENÝ VÝZKUM

Metodologická část, respektive projekt výzkumu představuje stěžejní část výzkumu, v které se zamýšlíme nad tím, co chceme zkoumat, jaký je cíl našeho výzkumu, má-li tento výzkum význam, koho jím chceme oslovit (Švaříček, Šed'ová, 2007)

Teoretická a praktická část bakalářské práce spolu souvisí, proto se musí nejprve zvolit vhodná forma výzkumné metodologie. Pro svou práci jsem si nejprve vybrala kvalitativní výzkum, protože jsem jej považovala za nejvhodnější z hlediska zvoleného tématu i cílů výzkumu. Po analýze dat získaných rozhovorem jsem dospěla k názoru, že si potřebuji odpovědi rodičů ověřit. Jednalo se o otázku, který výchovný styl rodiče u svých dětí uplatňují. Většina dotazovaných respondentů se přiklonila k odpovědi, kterou považovali za nejlepší. Proto jsem vytvořila dotazník, který tyto získaná data doplnil. Na základě toho jsem formu výzkumu přehodnotila a dále pracovala na smíšené formě výzkumu.

V praxi výzkumníci používají smíšené přístupy odedávna. Smíšený model využívá jak kvalitativní, tak kvantitativní výzkum uvnitř jednotlivých fází výzkumného procesu. (Hendl, 2008)

Ve svém výzkumu jsem hledala odpovědi na otázky spojené s výchovou, stylem výchovy a preferenci hodnot. Tyto otázky jsou v současné době velmi aktuální.

V praktické části bakalářské práce jsem vycházela z pojetí výchovy od dvou autorů, od Jana Čápa a Blahoslava Krause. Tyto přístupy jsou uvedeny i v teoretické části bakalářské práce. Pro úplnost uvádím znovu. Tak tedy: „*O výchově se mluví nejčastěji tam, kde žijí děti ve styku s dospělými, kteří se snaží ovlivňovat jejich vývoj tak, aby odpovídal určitým výchovným cílům; k tomu využívají výchovných prostředků a metod.*“ (Čáp, 1993, s. 313)

„*Výchova představuje dynamický proces vědomé a řízené socializace a zahrnuje všechny činnosti, které člověka formují pro život v konkrétní společnosti.*“ (Kraus, 2008, s. 64)

4.1 Výzkumný problém a cíl výzkumu

Žijeme ve společnosti, ve které chybí pevná pravidla. Dospělí kritizují děti a vytýkají jim mnoho nedostatků, které často nejsou ničím jiným než odrazem jejich vlastní nedůslednosti ve výchově. Skrytě prezentované hodnoty v médiích jsou většinou s ideály rodičů v přímém rozporu. Prostřednictvím výzkumu bakalářské práce chci zjistit, jaké styly a způsoby výchovy rodiče používají a které hodnoty preferují.

4.2 Hlavní a dílčí výzkumné otázky

Cílem výzkumu je najít odpověď na hlavní výzkumnou otázku (HVO).

V praktické části budu hledat odpovědi na dílčí výzkumné otázky (DVO), které mě dovedou k výzkumnému cíli. Pro lepší přehlednost jsem vytvořila strukturu dílčích otázek. Ty budou osnovou polostrukturovaného rozhovoru, na který mohou respondenti odpovědět dle svého uvážení v libovolném rozsahu.

HVO:

Cílem výzkumu bude zjistit, jaké jsou způsoby výchovy rodičů dětí předškolního věku.

DVO:

- Jaké hodnoty rodiče preferují?
- Používají rodiče sankce?
- Jakými způsoby spolu děti a rodiče tráví volný čas?
- Jaké jsou emocionální vztahy z pohledu rodičů mezi rodiči a dětmi?
- Jaký styl výchovy rodiče uplatňují?

4.3 Metody získávání dat

Výběr metody pro sběr dat závisí na požadovaném typu informace i na tom, za jakých okolností a od koho bude získána. Cílem zkoumání je jednání a chování lidí. Je přirozené pozorovat různé projevy lidí. Rozhovory obsahují to, co si respondenti myslí, opakem je pozorování, které představuje snahu zjistit, co se skutečně děje. (Hendl, 2008)

U výzkumu je velmi důležitá metoda pozorování, která pomáhá postupnému rozplétání pozadí jednotlivých odpovědí. Zvolila jsem zúčastněné pozorování, kdy jsem se snažila vytvořit vlastní pohled na rodiče a prostředí, ve kterém bydlí.

Metoda rozhovoru je vhodná v případě zájmu o názory, pocity a přesvědčení respondentů. Vyznačuje se definovaným účelem, určitou osnovou a velkou pružností procesu získávání dat. Vyžaduje dovednost, citlivost, koncentraci, interpersonální porozumění a disciplínu. (Hendl, 2008)

Zvolila jsem polostrukturovaný rozhovor. Nejprve jsem se snažila o vytvoření přátelské atmosféry a neformálně začala rozhovor. Abychom našli odpověď na hlavní výzkumnou otázku, položila jsem respondentům předem připravených 14 otázek. Vždy jsem dala mož-

nost dalšího rozvinutí rozhovoru. Snažila jsem se do odpovědi příliš nevstupovat, aby byla zachována přirozenost a spontánnost.

Triangulací rozumíme kombinaci různých metod, různých zkoumaných skupin a osob, různých lokálních a časových okolností a teoretických perspektiv zkoumaného jevu. Tímto názvem se také označují postupy pro obohacení a doplnění získaných výsledků. (Hendl, 2008)

Ve svém výzkumu jsem použila metody pozorování, rozhovor a pro ověření pravdivosti odpovědi na otázku uplatňovaného stylu výchovy jsem si tato data ověřila dotazníkem.

4.4 Výběr výzkumného vzorku

Způsob výběru hraje významnou roli jak v kvantitativním tak v kvalitativním výzkumu. Nejprve se musíme rozhodnout, se kterými osobami rozhovor provedeme a z jakých skupin budeme tyto osoby vybírat. Teoreticky zaměřený výběr označuje proces sběru dat potřebných ke generování teorie, přičemž výzkumník data nejen shromažďuje, kóduje a analyzuje. Zároveň se rozhoduje, které další data jsou zapotřebí a kde se dají získat. (Hendl, 2008)

Výzkumnou skupinu jsem vybírala záměrným způsobem a cíleně jsem se zaměřila na rodiče dětí předškolního věku. Vybrala jsem 4 manželské páry. Tedy 4 muži a 4 ženy ve věkovém rozmezí 31 – 39 let. Protože jsem respondentům zaručila anonymitu formou podpisu informovaného souhlasu, není v bakalářské práci uvedeno v souvislosti s odpověďmi jejich pravé jméno. Respondenty jsem označila písmeny. Tento vzorek výběru tvoří průměr naší společnosti. Cíleně jsem volila rodiče různého vzdělání, odlišného zaměstnání a jiného druhu bydlení. Záměrem nebylo najít jedince, kteří jsou specificky orientováni ve výchově, nebo mají nadstandardní životní úroveň či naopak sociální a existenční problémy.

Tabulka 1: Charakteristika výzkumného vzorku

Číslo rozhovoru	Označení respondenta	Věk	Vzdělání	Povolání	Celkový počet dětí	Lokalizace	Bydlení
1	P	36	Výuční list	Pečovatelka	2	Město	Byt
2	M	38	Výuční list	Zedník	2	Město	Byt
3	D	32	Středoškolské	Prodávka	2	Vesnice	Rodinný dům
4	A	34	Vysokoškolské	Vývojový inženýr	2	Vesnice	Rodinný dům
5	E	31	Výuční list	Švadlena	3	Vesnice	Rodinný dům
6	T	34	Středoškolské	Seřizovač strojů	3	Vesnice	Rodinný dům
7	G	32	Vysokoškolské	Koordinátor lidských zdrojů	2	Vesnice	Rodinný dům
8	B	39	Vysokoškolské	Věžeňská služba ČR	2	Vesnice	Rodinný dům

4.5 Etika výzkumu

Etické otázky hrají v společenskovedním výzkumu důležitou roli. Zachování soukromí je důležitým požadavkem výzkumu. Dále potřebujeme získat poučený (informovaný) souhlas. Ten znamená, že osoba se zúčastní výzkumu, jen pokud s tím souhlasí. Účastníci jsou obeznámeni, že mohou kdykoli ukončit svoji účast ve výzkumu. V ideálním případě není identita účastníků odhalena kromě výzkumníka nikomu dalšímu. Dále musíme dbát na emoční bezpečí. (Hendl, 2008)

Všechny respondenty, kteří se účastnili mého výzkumu, jsem v první fázi seznámila s cílem a průběhem výzkumu. Dále jsem je požádala, zda by bylo možno v našem rozhovoru použít záznamové zařízení. Všichni byli informováni o anonymitě a dobrovolnosti. Nahrávala jsem rozhovory na diktafon a následně jsem rozhovor přepsala. Rozhovory probíhaly v průběhu měsíců březen - duben 2012 a trvaly přibližně třicet minut. Před rozhovorem všichni podepisovali písemný souhlas s rozhovorem a nahráváním. Bylo zde uvedeno, že údaje budou sloužit pouze pro účely bakalářské práce a jména rodičů zůstanou v anonymitě. Respondenty jsem navštívila v jejich přirozeném prostředí, kde bydlí proto, aby se cítili co nejpříjemněji.

4.6 PŘEDVÝZKUM

V únoru jsem provedla předvýzkum. Oslovila jsem 7 manželských párů a požádala, zda by se zúčastnili mého výzkumu. Pět manželských párů souhlasilo ihned, dva manželské páry si ponechaly čas na rozhodnutí. Následně mě požádaly o předběžné poskytnutí otázek rozhovoru. Po přečtení otázek a vyslechnutí informace, že se tento rozhovor bude nahrávat, se tyto rodiče rozhodli, že se výzkumu nezúčastní. S jedním manželským párem jsem udělala rozhovor na základě předem připravených otázek. Z tohoto rozhovoru nebyl pořízen záznam, neboť jsem v té době neměla diktafon zakoupen. Rozhovor jsem písemně zaznamenala. Po následném zhodnocení mě vedl k přehodnocení otázek. Původně rozhovor obsahoval 18 otázek. Následně jsem 4 otázky vyloučila. Jednalo se o otázky, které byly zaměřeny, zda rodiče požadují po dětech, aby používaly slova: prosím, a děkuji. Zda je vychovávají, že se lidé při setkání zdraví. Protože někteří rodiče bydlí ve městě, kde se nachází hodně lidí, tato otázka byla vyloučena. Následně jsem vyloučila i otázky týkající se vztahů mezi sourozenci dětí, neboť nebyly nápomocny odhalení hlavní výzkumné otázky – jaké styly výchovy rodiče používají. Z tohoto rozhovoru jsem vytyčila hlavní a vedlejší výzkumné otázky. V březnu jsem chtěla rozhovory nahrát. Narazila jsem na problém, kdy 2 muži, kteří předem přislíbili, že se zúčastní rozhovoru, odmítli po přečtení otázek na diktafon odpovídat. Tyto 2 manželské páry jsem tedy ze svého výzkumu také vyloučila. Byla jsem z této nepředvídatelné skutečnosti překvapena. Hledala jsem nové respondenty. Proto byly rozhovory odloženy. Pořízení rozhovorů se oddálilo na měsíce březen – duben.

5 POZOROVÁNÍ

Všichni respondenti jsou nejdříve prezentováni samostatně. Nejprve jsem uvedla věk a základní údaje, které se týkají bytových poměrů, počet dětí, vzdělání a současné zaměstnání. Dále je uvedena charakteristika respondenta a prostředí (bydlení) tak, jak jsem ho vnímala při návštěvě jejich domácnosti.

Charakteristika prostředí a rodiče (na základě pozorování)

5.1 Popis manželského páru 1

5.1.1 Respondent č. 1

Paní P. má 36 let, je vyučená, pracuje jako pečovatelka v nemocnici má 36 let, žije ve velkém bytě na sídlišti ve městě. Společně zde žijí 3 generace. Ona se svým manželem a dvěma dětmi. Starší syn je z prvního manželství, má 10 let. Mladší dcera má 6 let. Dále s nimi ve společné domácnosti žije její maminka.

Charakteristika rodiče

Paní P., je příjemná, usměvavá žena. Je menší postavy. Má polodlouhé hnědé vlasy, kulatý obličej, kterému dominují hnědé oči. Oblečena byla sportovně. Po uvítání se rozpovídala o dětech. Srovnávala rozdíly mezi starším synem a mladší dcerou. O dětech hovořila hezky, evidentně má radost ze svých dětí.

5.1.2 Respondent č. 2

Pan M. má 38 let, Je vyučen, pracuje jako zedník, žije společně se svou rodinou v bytě. Vychovává 2 děti. Chlapec je z manželčina prvního manželství, vlastní dcera, je předškolního věku.

Charakteristika rodiče

Pan M. je sympatický, vlasy má světlé, střeženy nakrátko. Má výrazný obličej, modré oči. Má vysokou, sportovní postavu. Nejprve se rozhovoru o výchově ostýchal. Po prvních otázkách jeho téma ustoupila a uvolněně se rozpovídala. O dětech hovořil hezky. Celkově působil pohodově a mile.

5.2 Popis manželského páru č. 2

5.2.1 Respondent č. 3

Paní D. má 32 let, má středoškolské vzdělání, od ukončení školy pracuje jako prodavačka. Žije se svými dětmi a manželem v rodinném domě na vesnici. Má 2 děti. Starší syn má 5 let a mladší dcera má 3 roky.

Charakteristika rodiče

Paní D. je štíhlá, vlasy má hnědé, krátkého střihu. Po přivítání mě uvedla do obývacího pokoje, který působil útulně. O dětech povídala spontánně bez obav. Při rozhovoru byla účastna i mladší dcera, která do rozhovoru párkrát vstoupila. Starší syn byl v mateřské škole.

5.2.2 Respondent č. 4

Pan A. má 34 let, žije společně se svou rodinou. Společně s manželkou vychovávají 2 děti. Má vysokoškolské vzdělání, pracuje jako vývojový inženýr.

Charakteristika rodiče

Pan A. je vyšší, sportovní postavy. Vlasy má tmavě hnědé, krátkého střihu. Zelené oči. Na otázky odpovídal většinou ve stručnosti. Působil velmi sebejistě.

5.3 Popis manželského páru č. 3

5.3.1 Respondent č. 5

Paní E. má 31 let, žije společně s manželem a dětmi v bytě na vesnici. Má tři děti. Nejstarší je dcera, která je předškolního věku a syny dvojčata. Je vyučena švadlenou a před mateřskou pracovala jako číšnice.

Charakteristika rodiče

Paní E je menší, drobnější postavy. Vlasy má tmavé, střižené nakrátko. Má hezký obličej, kterému dominují pihy a zelené oči. Rozhovor probíhal v menším obývacím pokoji, který byl útulně a prakticky zařízen. Celkově na mě působila velmi mile a sympaticky.

5.3.2 Respondent č. 6.

Pan T. má 34 let, žije společně se svou rodinou. Má středoškolské vzdělání, pracuje jako seřizovač strojů.

Charakteristika rodiče

Pan T. je vyšší postavy, má krátké hnědé vlasy. Na otázky ohledně výchovy odpovídal bezprostředně. Rozhovor probíhal v malém obývacím pokoji. Byla v něm velká obývací stěna, sedačka, menší konferenční stůl a stůl s televizí. Přestože byl pokoj malý, působil pohodlně. Z rozhovoru byl patrný hezký vztah k dětem.

5.4 Popis manželského páru č. 4

5.4.1 Respondent č. 7

Paní G má 33 let, žije společně s manželem, dětmi a svými rodiči v rodinném domě na vesnici. Tento dům je nyní v rekonstrukci. Má vysokoškolské vzdělání, pracuje jako koordinátorka lidských zdrojů.

Charakteristika rodiče

Paní G. má polodlouhé, promelírované vlasy, je menší postavy. Rozhovor probíhal v obývacím pokoji, který byl moderně zařízen. Otázky ohledně výchovy dětí jí nepůsobily problémy, odpovídala rychle a spontánně.

5.4.2 Respondent č. 8

Pan B. má 39 let, žije se svou rodinou. Má vysokoškolské vzdělání, pracuje v oblasti vězeňství.

Charakteristika rodiče

Pan B. má sportovní postavu, střední výšky. Jeho obličej je kulatý, má krátké tmavé vlasy. U rozhovoru byl veselý, o dětech mluvil otevřeně a hezky.

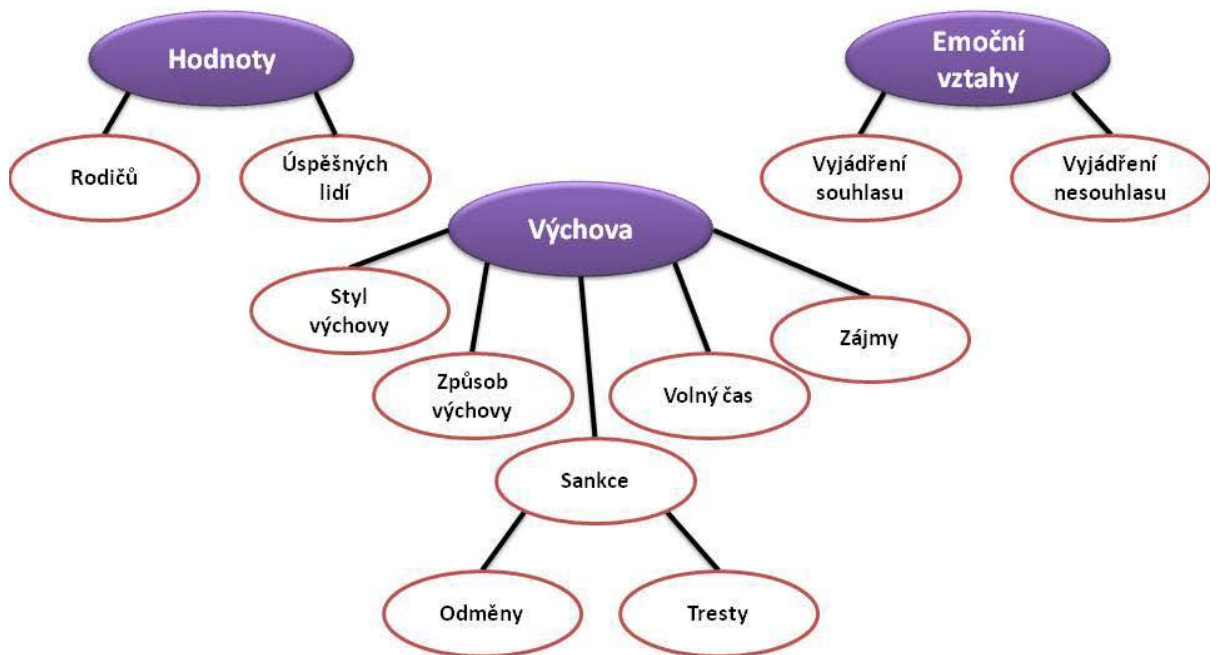
6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT

Získaná data rozhovorem byla převedena transkripcí do písemné podoby a upravena pro další zpracování. Následujícím postupem bylo tyto rozhovory pomocí otevřeného kódování zpracovat.

6.1 Analýza dat

Na základě kódování následovalo vytvoření a řazení do skupin. Bylo zformováno devět kategorií, které jsou uvedeny spolu s hlavními kódy, které je tvořily. Zkratky uvedené za kódy a v textu kapitoly č. ... interpretující výsledky výzkumu, označují v případě kódování rozhovorů písmeno označující respondenta a číslo označující řádek v transkripci. Například R 17 – označení respondenta M, řádek číslo 17. V případě kódování přepisu dat získaných pomocí ostatních metod (doplňující forma dotazníku), označují tyto zkratky označení respondenta, za které ještě je přidáno D, což znamená další data a opět označení čísla řádku v přepisu získaných dat. Například RD8 – Respondent R, další data, řádek č. 8.

Přepisy rozhovorů se všemi respondenty a přepisy dalších získaných dat pomocí dotazníku tvoří přílohy této bakalářské práce, a jsou označeny PR1 – Přepis rozhovoru č. 1 (P), a PD1 – Přepis dalších získaných dat – dotazník (Respondent č. 1 – R.)

Obrázek č. 1 : Analýza dat – skupiny

Skupiny (trs) VÝCHOVA

Tato kategorie byla vytvořena na základě těchto kódů:

6.1.1 Způsoby výchovy

Vysvětlováním konkrétního případu (P3, D 2-3, T2-4, E2, M2)

Verbální komunikace = povídání (A2, G2, B3, M2)

Hry (G2, B3)

Pohlazení (P3)

Pohádky (G2)

Dostanou na zadek (P3)

6.1.2 Styly výchovy

Demokratický (P21, D18-19, T15-16, E14)

Demokratický i liberální (B14-15)

Demokratický i autoritativní (M11–12)

Autoritativní (A28)

6.1.3 Předem stanoveny odměny

Ne (B7, M5, D10-11)

Ano i ne (T7-8, D10-11)

Odměna oblíbenou činností (E5)

Nanukem (E6)

Hmotný dar (A9 – 11)

Čokoládka, mlska (P11)

Něco pro druhého bez odměny (P13)

6.1.4 Tresty

Zákaz počítače (D13, E7-8, A13-15,G7,B8,M6)

Zákaz televize (D12, A13-15, G7, M6)

Zákaz jízdy na kole (D12)

Zákaz pohádek (E7-8)

Pohružka (A13-15)

Vyčinění (A 13-15)

Újma (A13-15)

Zákaz toho, co má rád (B8)

Neukládám (T9)

Někdy (M6)

6.1.5 Volný čas

Procházky (T10-11, E9, M8)

Příroda (P15 – 16, D11, M8)

Hry (P15 – 16, D11, T10-11)

Hra na pískovišti (G8, B9-10)

Jízda na kole (E9, B9-10)

Vyrábí, vytváří, modeluje (P 15-16)

Zpívání (D11)

Malujeme (E9)

Hřiště (E9)

Zahrada (E9)

Jdeme za kamarády (G8)

Hra na zahradě (E9, G8, B9-10)

Skluzavka, trampolína (B 9-10)

Kulturní akce, pohádky (M8)

Ne – málo času s mými dětmi (A16)

6.1.6 Koníčky (zájmy)

Maluje (T12,E8)

Počítač (P17 – 18)

Jízda na kole (D15)

Elektronika (A17-18)

Ne (G9)

Vláčky a vláčky na PC (B11)

6.1.7 Transgenerační přenos vzorů výchovy

Ano (D20-21, G13,)

Ne (P22-23, A32-35, B16, M13)

Ano i ne (T17, E15)

6.1.8 Chyby výchovy rodičů

Nebyly (D22, T18-19,A36)

Málo času na děti (B17,M14)

Smlouvání, nedůslednost (P24- P25)

Křik (E 16)

Málo pochvaly (E16)

Fyzické tresty za špatné známky (G14)

Lež (M14)

6.1.9 Inspirace pro výchovnou problematiku

Rady přátel (P26, G15, M15)

Vlastní zkušenosti, životem (E17, M15)

Intuice (T20,A38)

Internet (D23, G15)

Odborné knihy, knihy (P27, D23)

Skupina (trs) HODNOTY

Tato kategorie byla vytvořena na základě těchto kódů:

6.1.10 Hodnoty úspěšných lidí

Peníze (P7, T5, E3, A4-5, G3, B4, M3)

Majetek (E3, A4-5)

Hlas (D4)

Dosažené vzdělání (D4)

Prestiž (E3)

Kariéra (G3)

Hmotné statky (A 4-5)

Moc (B4)

Výkonnost (M3)

Úspěch (M3)

6.1.11 Hodnoty rodičů

Slušnost (T6, E4, M4)

Samostatnost (P9, G4, B6)

Pravdivost (A6-8, M4)

Poctivost (D8, M4)

Zodpovědnost (G4, B5,)

Spolehlivost (B5, G4)

Převzetí nápadů a učení od druhých (P9)

Skromnost (D8,)

Vážít si svých věcí (D9)

Vážít si lidí (D9)

Úcta sám k sobě (T6)

Prosazení vlastní pílí (E4)

Morální hodnoty (A6)

Přímost (A8)

Tolerance (G4)

Ohleduplnost (B5)

Skupina (trs) EMOCIONÁLNÍ VZTAHY

Tato kategorie byla vytvořena na základě těchto kódů:

6.1.12 Vyjádření souhlasu

Úsměv (P19, T13, B12, M9)

Pohlazení (P19, T13, E11-12, G18, M9)

Přikývnutí hlavy (P19,D16)

Rukou (E11-12)

Intonace hlasu (A19-21)

Slovně (D16, A19-21, G18)

Pochvala (E11-12)

6.1.13 Vyjádření nesouhlasu

Výraz tváře - zamračený (T14, B13, M10)

Pohrození rukou (E13, B13, M10)

Přísný pohled (P20)

Pokývání hlavou (D17)

Zvednutí hlasu (zařvu) (G11, M10, E13)

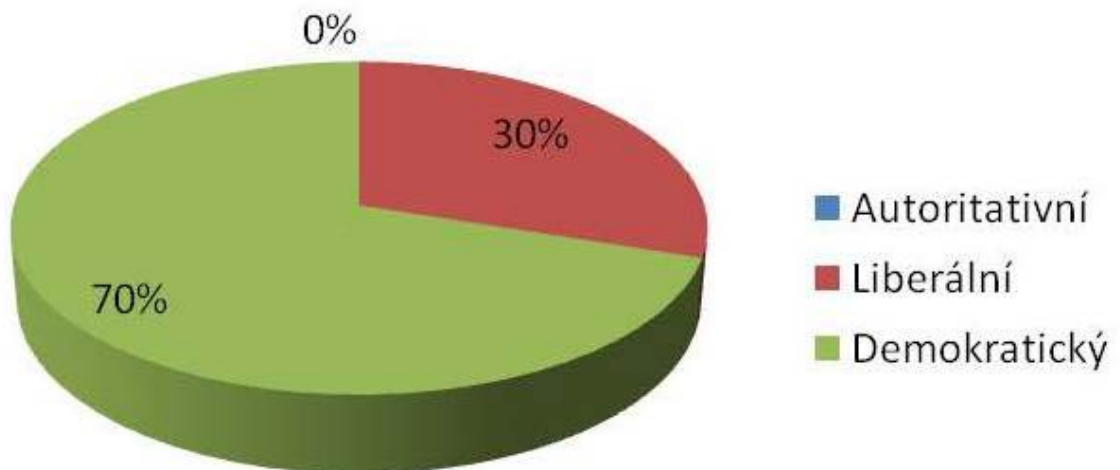
Slovně (D17, T14, E13)

6.1.14 Kvantitativní zpracování dotazníku – grafické vyjádření stylů výchovy na základě odpovědí z dotazníků.

Metodou vyhodnocení dotazníků je zpracování získaných dat do grafů, které jsou následně interpretovány.

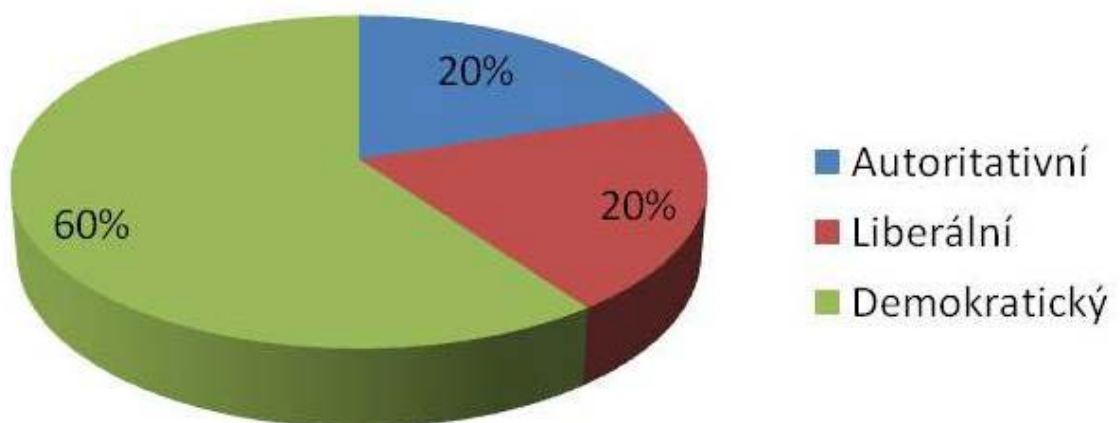
Každý respondent, který se zúčastnil rozhovoru, dostal k vyplnění dotazník písemnou formou. Dotazník obsahuje deset otázek se třemi předdefinovanými odpověďmi pro každou otázku. Odpovědi jsou formulovány tak, že každá z nich reprezentuje jeden styl výchovy - autoritativní, liberální a demokratický.

V grafech níže je procentuelně vyjádřeno, jak se každý z respondentů, podle odpovědí v dotazníku, profiluje ve výchově.

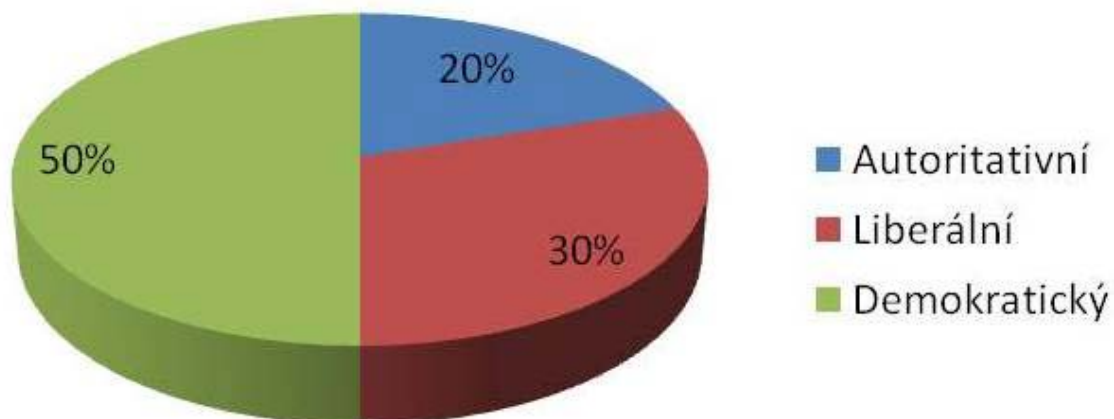
Graf č. 1 : Respondent č. 1

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že respondent č. 1 na většinu otázek dotazníku (životních situací s dětmi) odpověděl reakcí, která odpovídá demokratickému stylu výchovy. V menším zastoupení byly odpovědi liberálního stylu výchovy. (V rozhovoru se zařadil do demokratického stylu.)

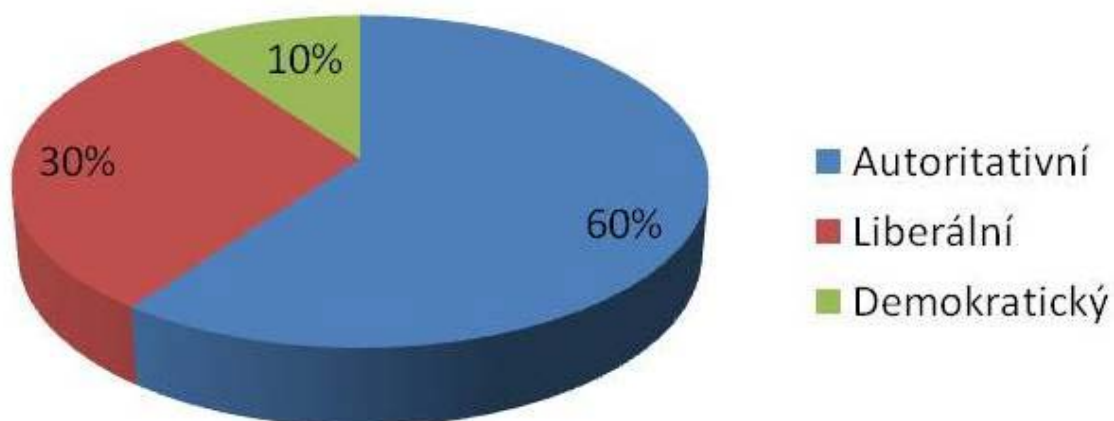
Graf č. 2 : Respondent č. 2

U respondenta č. 2 dominují reakce demokratického výchovného stylu. V menší míře, avšak ve stejném procentuelním vyjádření je tu i kombinace stylů autoritativního a liberálního. (V rozhovoru se zařadil do demokratického stylu výchovy).

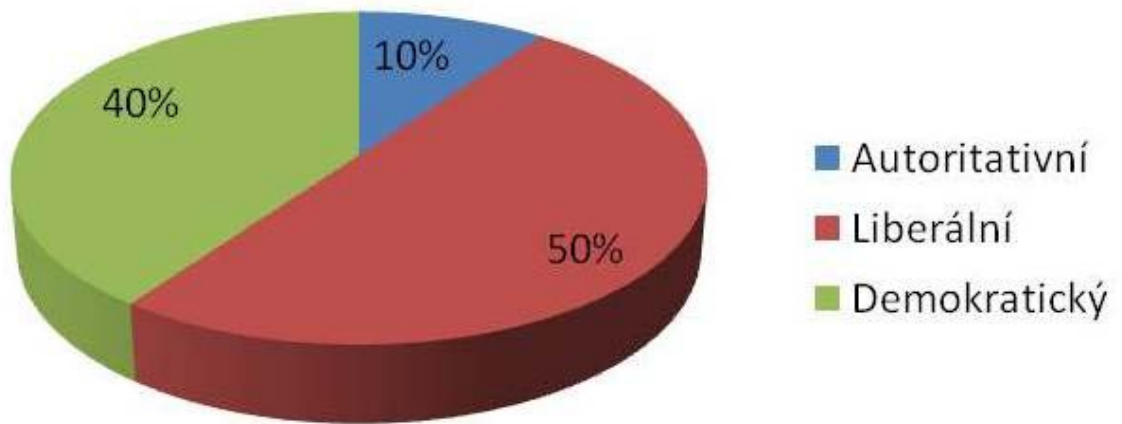
Graf č. 3 : Respondent č. 3

Respondent č. 3 v polovině dotazníkových situací použil reakcí v demokratického výchovného stylu. Menší zastoupení je i v liberálním a autoritativním stylu. (V rozhovoru se zařadil do demokratického stylu výchovy).

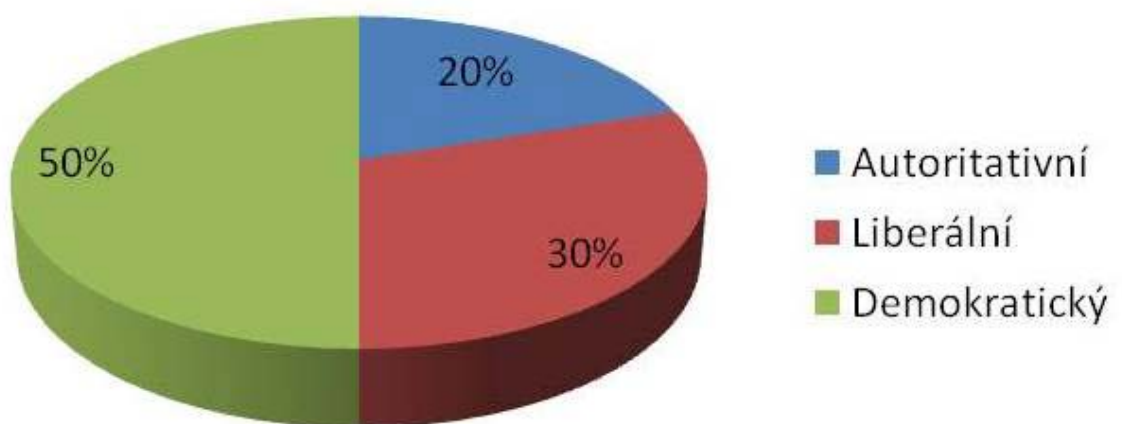
Graf č. 4 : Respondent č. 4

Respondent č. 4 se správně v rozhovoru zařadil do autoritativního stylu výchovy. I dotazníkové ověření to potvrdilo. V menší míře je zde zastoupen i styl liberální a demokratický.

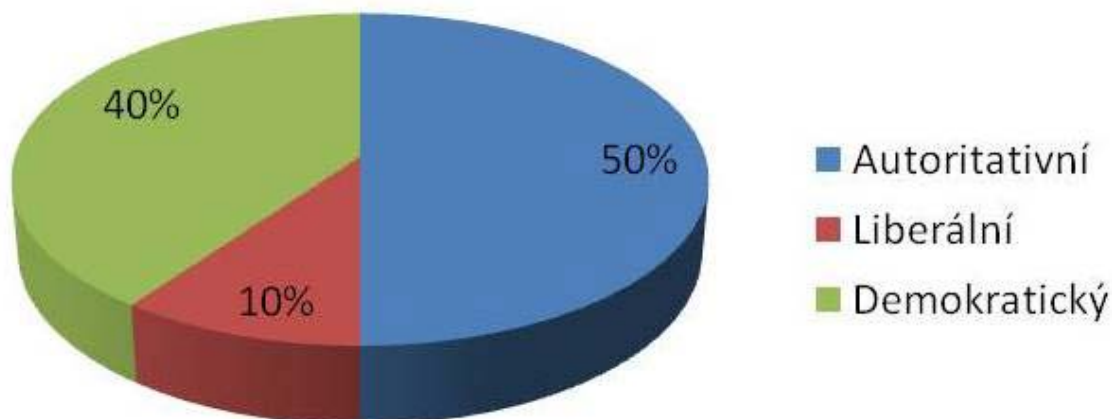
Graf č. 5 : Respondent č. 5

U respondenta č. 5 dominuje liberální styl výchovy. V nižším množství demokratický, a jen v minimální míře autoritativní. (V rozhovoru se zařadil do demokratického stylu výchovy).

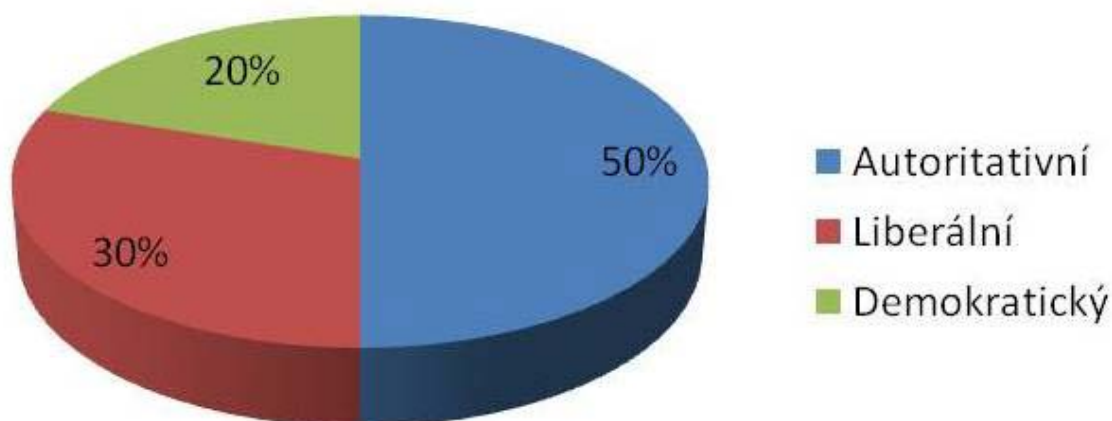
Graf č. 6 : Respondent č. 6

U respondenta č. 6 převažuje demokratický styl výchovy. Částečně je zde zastoupen i liberální a autoritativní styl. (V rozhovoru se zařadil do demokratického stylu výchovy).

Graf č. 7 : Respondent č. 7

Respondent č. 7 se v rozhovoru sám sebe zhodnotil jako demokratického. Dle odpovědí dotazníku používá kombinaci všech stylů. V největší míře autoritativního, v menší demokratického a minimálně liberálního.

Graf č. 8 : Respondent č. 8

Respondent č. 8 se v rozhovoru považoval za částečně demokratického a částečně liberálního. Podle dotazníkové analýzy dat jsem zjistila, že reakce na situace převažují v autorita-

tivním stylu výchovy. V menší míře je zde zastoupen i liberální a demokratický styl výchovy.

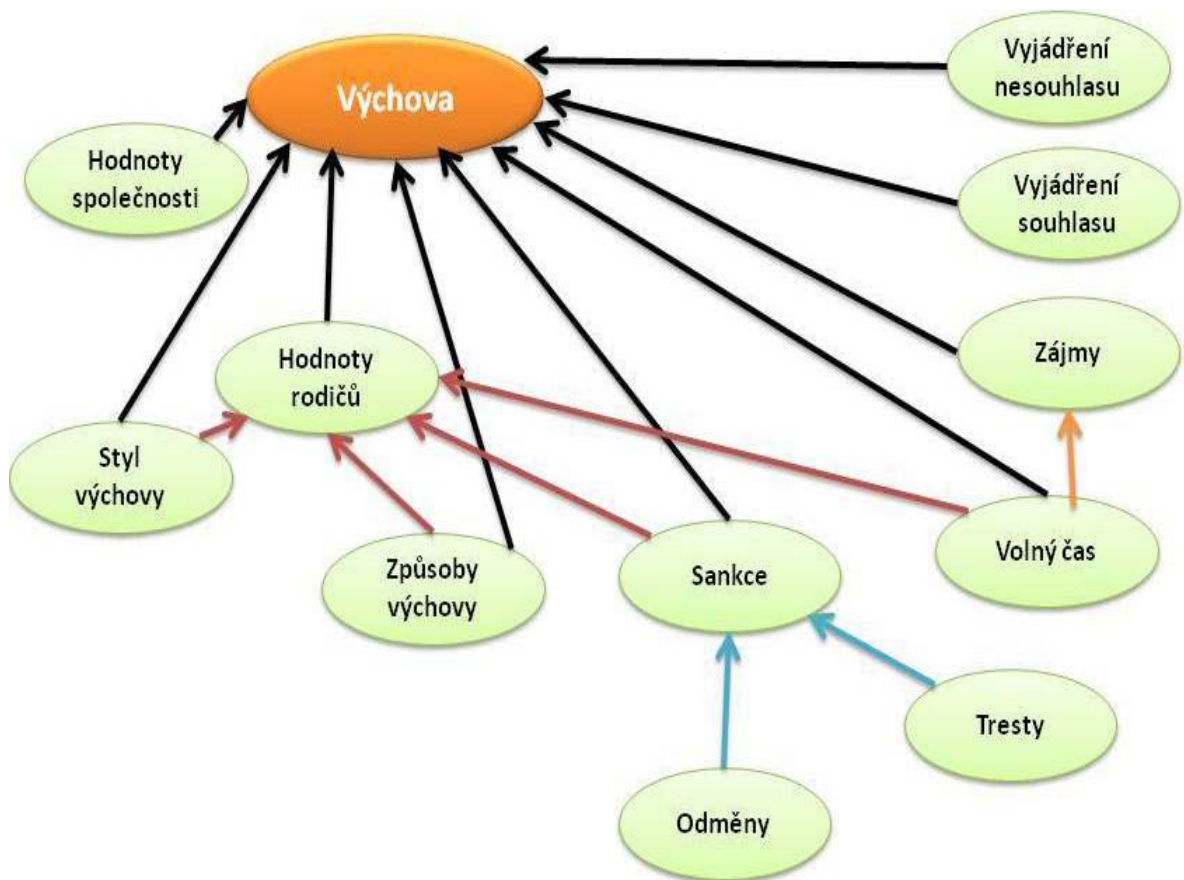
7 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

Na základě důkladného rozboru již přeepsaných rozhovorů jednotlivých rodičů za pomoci otevřeného kódování jsem si vytyčila tři hlavní kategorie. Jsou to obecná témata, které byly předmětem zkoumání, a které byly formou otázek rozhovoru odpovězeny. Při práci s textem rozhovoru se mi postupně objevovaly dílčí kategorie, které byly specifikovány na základě formulace otázek v rozhovoru. Odpovědi respondentů se často shodovaly.

7.1 Hlavní a dílčí kategorie

1. Výchova
  - a. Způsoby výchovy
  - b. Styl výchovy
  - c. Předem stanovené odměny
  - d. Tresty
  - e. Volný čas
  - f. Zájmy (koníčky)
2. Hodnoty
  - a. Hodnoty (společnosti) úspěšných lidí
  - b. Hodnoty rodičů
3. Emocionální vztahy
  - a. Vyjádření souhlasu
  - b. Vyjádření nesouhlasu

7.2 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Obrázek č. 2: Schéma kategorií (Interpretace výsledků výzkumu)

7.2.1 Způsoby výchovy

Většina rodičů uvádí, že při výchově používají převážně vysvětlování na konkrétní situaci, nebo příkladem. Dále se většina respondentů shoduje, že výchova probíhá povídáním a formou hry. Respondent R jako způsob výchovy uvedl verbální komunikaci. Respondent P odpověděl, že způsoby její výchovy jsou: vysvětlování, „pohrození vařejou, někdy dostanou na zadek“.

7.2.2 Styly výchovy

Převážná část rodičů (P, D, T, E,G) odpověděla, že jejich styl odpovídá demokratickému. Jeden respondent (R) se pokládá za autoritativního, jeden respondent (B) za částečně demokratického a částečně liberálního a jeden respondent (M) za demokratického a částečně i autoritativního.

Protože se většina hodnotí spíše za demokratického, rozhodla jsem se tyto odpovědi získané rozhovorem ověřit na základě písemného dotazníku. Tento dotazník obsahoval 10 otázek týkajících se konkrétních situací dětí. Ke každé otázce jsem vytvořila předem 3 odpovědi. Z toho vždy jedna odpověď odpovídala stylu autoritativnímu, jedna odpověď liberálnímu a jedna odpověď demokratickému. Tento dotazník jsem si ověřila na člověku, který se nezúčastnil rozhovorů. Nejprve jsem měla možnosti odpovědi v pravidelném pořadí, vždy nejprve byla autoritativní odpověď, následovala liberální a poslední možnost byla demokratická. Protože tento respondent v osmi případech vybral demokratickou reakci, která byla v pořadí vždy poslední možností, pořadí odpovědí jednotlivých stylů jsem záměrně zaměnila.

7.2.3 Předem stanoveny odměny

Dva respondenti (respondent B a respondent M) odpověděli, že děti dopředu odměnou nemotivují. Dva respondenti (respondent D, respondent T) odpověděli, že někdy ano. Tři respondenti (respondent A, respondent P a respondent E) odpověděli, že motivují hmotnou odměnou. Respondent P odpověděl: *“... když se domluvíme, tak dostane nějakou odměnu třeba čokoládu, nebo nějakou mlsku“*... Respondent A motivuje hmotným darem, respondent E například nanukem. Rovněž respondent E motivuje předem slíbenou oblíbenou činností. Respondent P uvedl, že většinou předem odměny nestanovují, *“... většinou je to o tom, že to dělá tak pro druhého, což ho potěší a dělá to od srdíčka.“*

7.2.4 Tresty

Většina rodičů (respondenti D, E, A, G, B, M) v rozhovoru odpověděli, že nejčastěji používají zákaz PC. Dalším nejčtenějším trestem je zákaz televize. Tento trest uvedli 4 respondenti (D, A, G, M). Respondent A uvedl, že rozhodujícím pro rozhodnutí o trestu je, *“... jak velké nesplnění je. Pokud je velké, tak ano. Přistupuji k trestu. Pokud ne, přistupuji k verbální pohružce.“* Respondent D uvedl: *„hlavně nefyzické tresty ukládám. Třeba jezdění na kole.“* Dále se ve výčtu trestů vždy v jednom případě vyskytly tyto tresty: zákaz pohádek (respondent E), újma (respondent A), zákaz toho, co má dítě rádo (respondent B).

7.2.5 Volný čas

Většina dětí dotazovaných respondentů ve volném čase chodí na procházky, do přírody (odpověď respondentů P, D, T, E, M), dále oblíbenou činností jsou hry (respondenti P, D, T), následuje činnost hra na pískovišti (G, B), dále vždy v jednom případě se vyskytovaly

tyto aktivity: vytváření, modeluje (respondent P), zpívání (respondent D), maluje, návštěva hřiště, zahrada (respondent E); skluzavka, trampolína (respondent B), návštěva kulturních akcí, pohádky (respondent M). Jeden rodič však uvedl: *„Jsem špatný jedinec, a...volný čas málo trávím... se svými dětmi.“*

7.2.6 Zájmy („koníčky“)

Děti dotazovaných rodičů mají velmi různorodé zájmy. Ve dvou případech rodiče odpověděli, že jejich děti mají nejraději počítač (respondenti P, M), ve dvou případech (T, E) uvedly činnost malování. Tato shoda se vyskytovala u manželů. Ostatní zájmy byly vždy jen v jednom případě: skaut (respondent P) jízda na kole (respondent D), knížky (respondent E), vláčky (respondent B). Respondent A uvedl: *„nicméně ho fascinuje elektronika, která může časem přejít.“*

7.2.7 Vyjádření souhlasu

Majorita respondentů odpověděla, že souhlas svému dítěti vyjádří úsměvem (odpověď respondentů P, T, B, M), pět respondentů (P, T, E, G, M) své dítě pohladí, dva dotazovaní respondenti P, D „přikývnu“ hlavou. Respondent E, pokud souhlasí se svým dítětem, vysloví pochvalu, respondent A uvedl, že dítě pozná souhlas dle intonace hlasu.

7.2.8 Vyjádření nesouhlasu

Převážná část rodičů nesouhlas svým dětem sdělí slovně, například zvýšeným hlasem (respondenti D, T, E, G, M), dva respondenti nesouhlas projeví „pohrožením“ rukou (respondenti E, A), čtyři respondenti uvedli, jako formu nesouhlasu - zamračení nebo přísný pohled (respondenti P, T, B, M). Záporný pohyb hlavy jako formu nesouhlasu uvedl respondent D.

7.2.9 Hodnoty úspěšných lidí

Nejčastěji se respondenti shodovali, že společnou hodnotou úspěšných lidí jsou peníze (odpověď respondentů P, T, E, A, G, B, M). Dále rodiče mezi hodnoty úspěšných lidí řadí prestiž (respondent E), hmotné statky (respondent A), majetek a kariéru (respondent G), moc (respondent B), výkonnost a úspěch (respondent M). Jeden respondent (D) se zamýšlel nad rozdílností úspěšných lidí. Uvedl: *„...úspěšný člověk může být třeba zpěvák. U něho si vážím jiné hodnoty, třeba hlasu. Potom může být úspěšný člověk třeba politik. No, tak tam bych si vážila, já osobně, třeba dosaženého vzdělání.“*

7.2.10 Hodnoty rodičů

Rodiče mají rozdílné preference hodnot. Tři respondenti (T, E, M) uvedli, že své děti chtějí vést k slušnosti. Dva respondenti uvedli, pravdivost (A, M), ve stejné četnosti poctivost (D, M), samostatnost (P, B), zodpovědnost (G, B) - pouze v tomto případě se jednalo o shodu manželů a spolehlivost (G, M). Dále vždy jeden rodič uvedl: skromnost (D), vážit si věcí a svých lidí (D), úctu sám k sobě (T), prosazení vlastní pílí (E), rovnost (A), přímost (A), toleranci (G), ohleduplnost (B). Respondent P. uvedl : *“Tak, aby byla jako co nejlepší, ale aby to vycházelo od něho, od srdíčka, ..., ale pojal to co nejlépe pro sebe.”*

7.3 SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Výsledky tohoto výzkumu nelze zobecnit, protože se jednalo o záměrnou volbu respondentů. Platí jen pro výzkumný vzorek, který data poskytl.

Ve svém výzkumu jsem se zaměřila na výchovu rodičů dětí předškolního věku. Zvolila jsem metodu otevřeného rozhovoru, protože jsem potřebovala otevřené odpovědi. Tuto formu zpětně hodnotím jako dobrou volbu. Tyto rozhovory proběhly v domově rodičů v příjemné atmosféře. Poskytli mi mnoho podnětných informací. Každý rozhovor byl specifický. Odpovědi na otázky se lišily na základě životních postojů a preferencí. U všech dotazovaných rodičů jsem se setkala s velkou vstřícností a ochotou. Cílem výzkumu bylo odpovědět na hlavní výzkumnou otázku:

Jaké jsou způsoby výchovy rodičů dětí předškolního věku?

Zjistila jsem, že většina rodičů používá formu vysvětlování na konkrétní situaci a formu povídání. Dále vychovávají formou her. Dále jsem se zajímala o to, zda rodiče používají sankce. V případě odměn se odpovědi velmi lišily. Z 8 dotazovaných rodičů polovina motivuje předem stanovenou odměnou, 2 rodiče odměny předem stanovují dle konkrétní situace a 2 rodiče nemotivují předem stanovenou odměnou. Z trestů u předškolních dětí převažuje zákaz počítače a zákaz televize. V otázce volného času tráveného dohromady rodičů s dětmi jsem zjistila, že převažují procházky do přírody, hry a jízda na kole. Výzkumem jsem dospěla k zjištění, že děti tohoto věku ještě většinou nemají konkrétní zájem, o který by se více zajímaly. Jen v jednom případě se oba rodiče shodli, že jejich dcera ráda maluje. Dále jsem se zaměřila na projev emocí. Souhlas rodiče většinou projevují úsměvem a pohazením. Nesouhlas zvýšeným hlasem, „pohrožením“ rukou a zamračením. Dalším záměrem tohoto výzkumu bylo odhalení preference hodnot. Tady se odpovědi opět hodně lišily.

Nejvíce rodičů preferuje slušnost, samostatnost, pravdivost, spolehlivost, a poctivost. Naopak mezi hodnoty úspěšných lidí rodiče řadí jednoznačně peníze a majetek. Byla jsem mile překvapena, že mnou oslovení rodiče mezi své nejvyšší hodnoty hmotné statky nepovažují. Dále jsem se ve výzkumu zaměřila na výchovné styly rodičů. Prostřednictvím rozhovorů se 4 rodiče se jednoznačně zařadili do stylu demokratického, jeden rodič do autoritativního stylu. 2 rodiče připouštěli kombinaci stylů. Jeden respondent se označil jako kombinaci demokratického a liberálního, jeden rodič demokratického stylu a autoritativního. Pomocí dotazníku jsem tyto odpovědi porovnávala. Dospěla jsem k závěru, že většina rodičů uplatňuje kombinaci výchovných stylů. Proto jsem v kapitole č. uvedla procentuelní vyjádření výchovných stylů u jednotlivých rodičů na základě vyhodnocení životních situací z dotazníku. Překvapivým závěrem bylo zjištění, že z 8 dotazovaných se na základě dotazníku převážně do autoritativního stylu řadí 3 rodiče. Jeden rodič do liberálního stylu a 4 rodiče na převážnou část situací odpověděli demokratickou reakcí.

Závěrem lze říci, že výchova rodičů je velmi obsáhlá oblast. Na výchovu rodičů působí mnoho faktorů.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala problematikou výchovy rodičů při utváření žádoucích hodnot u dětí předškolního věku. Tomuto tématu jsem se věnovala z důvodu dlouhodobého zájmu o problematiku hodnot u dětí.

V teoretické části jsem se zabývala vysvětlením pojmů souvisejících s touto oblastí. První kapitola je věnována samotnému pojmu výchovy. Další části této kapitoly se zabývají styly výchovy a psychologickými aspekty.

Druhá kapitola se věnuje rodině, rodiči a dětmi předškolního věku.

V třetí kapitole popisují hodnoty a jejich členění. Závěr teoretické části je ukončen výčtem metod výchovy spojených s přejímáním hodnot u dětí.

V praktické části jsem nejprve pomocí pozorování a rozhovorů získala informace o výchově rodičů. Následně jsem tyto data analyzovala. Z důvodu pochybností o správném zařazení dle sebereflexe rodičů do výchovných stylů, jsem se rozhodla tyto data doplnit a ověřit dotazníkem. Ten potvrdil, že většina rodičů nezastává jen jeden výchovný styl, ale styly kombinuje. Domnívám se, že je to dáno okolnostmi, a konkrétními situacemi, na které rodiče reagují.

V tomto výzkumu jsem zjistila, že v současné době tráví rodiče s dětmi mnohem více času, než tomu bylo v minulosti. Odráží se to ve větším porozumění potřebám dětí. Dále se zvyšuje volnost a respekt k dětem. Rodiče poznávají, že výchovných cílů lze dosáhnout i v přátelské atmosféře bez strachu a násilí.

Rodiče by si měli uvědomit, že nejvíce vychovávají vlastním příkladem, v situacích kdy si to vůbec neuvědomují. A nevychoávají jen pro tuto chvíli, ale hlavně pro budoucnost!

Každá rodina je jedinečná a má své vlastní představy a hodnoty, podle nichž používá výchovné přístupy. Ale všichni rodiče by měli vnímat, jak žije společnost kolem nás. Jaké jsou ve společnosti normy chování a jaké jsou vztahy mezi lidmi. Rozhodně nevystačíme se způsoby chování a jednání, které jsme se naučili v dětství. Děti nebudou stále žít se svou rodinou, ale budou navazovat nové vztahy, budou si hledat místo ve světě. Proto je žádoucí, aby sdílely společenské normy s ostatními lidmi společnosti. Jen tak se mohou sociálně začlenit. Musí se naučit nést zodpovědnost za vlastní život nebo za budoucí rodinu.

Rodiče jsou jako „andělé strážní“, kteří musí být připraveni dětem pomoci, když hrozí nebezpečí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BREZINKA, Wolfgang. *Východiska k poznání výchovy*. Brno: Marek, 2001. ISBN 80-86263-23-1.
- [2] CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6.
- [3] ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3.
- [4] DOROTÍKOVÁ S. In: STŘELEČEK, S. *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5512-4.
- [5] DUNOVSKÝ In: STŘELEČEK, S. *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5512-4.
- [6] EYRE, Linda a Richard EYRE, *Jak naučit děti hodnotám*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-360-9.
- [7] GULOVÁ L. In: STŘELEČEK, S. *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5512-4.
- [8] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- [9] CHUDÝ, Štefan a kol. *Hledání kořenů výchovy v současné společnosti: koncepce, úvahy, názory a dilemata*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-131-6.
- [10] KRATOCHVÍLOVÁ-MIEDZGOVA, Jana. *Etika pro střední školy*. Praha: Kvarta, 1996. ISBN 80-85570-73-4.
- [11] KRAUS, Blahoslav a Věra Poláčková et al. *Člověk – Prostředí – Výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- [12] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [13] KUČEROVÁ S. In: STŘELEČEK, S. *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5512-4.
- [14] MALACH, Josef. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-29-7.
- [15] MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-494-X.

- [16]MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.
- [17]MEIER In: STŘELEČEK, S. *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5512-4.
- [18]PRÁZNÝ, Aleš. *Výchova jako přehodnocování hodnot*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007. ISBN 978-80-7194-990-9.
- [19]ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3133-9.
- [20]SEKOT, Aleš. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-126-X.
- [21]SCHAEFFEROVA, Edit. *Co je rodina?* Praha: Návrat domů, 1995. ISBN 80-85495-41-4.
- [22]SCHWENGELER, Bruno a Yvonne SCHWENGELER. *Slasti a strasti výchovy*. Ostrava: Ethos, 1993. ISBN
- [23]STŘELEČEK, Stanislav. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-61-3.
- [24]STŘELEČEK, Stanislav. *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5512-4.
- [25]ŠVARŤÍČEK, Roman, Klára ŠEĐOVÁ, a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. 2007. ISBN 80-7367-313-4.
- [26]VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- [27]VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. ISBN: 80-901737-9-9

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod.	A podobně
Atd.	A tak dále
Mj.	Mimo jiné
Např.	Například
Tzv.	Takzvaně

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 : Analýza dat – skupiny	44
Graf č. 1 : Respondent č. 1.....	50
Graf č. 2 : Respondent č. 2.....	50
Graf č. 3 : Respondent č. 3.....	51
Graf č. 4 : Respondent č. 4.....	51
Graf č. 5 : Respondent č. 5.....	52
Graf č. 6 : Respondent č. 6.....	52
Graf č. 7 : Respondent č. 7.....	53
Graf č. 8 : Respondent č. 8.....	53
Obrázek č. 2: Schéma kategorií (Interpretace výsledků výzkumu).....	56

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Charakteristika výzkumného vzorku	38

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Přepis rozhovoru s respondentem č. 1

Příloha PII: Přepis rozhovoru s respondentem č. 2

Příloha PIII: Přepis rozhovoru s respondentem č. 3

Příloha PIV: Přepis rozhovoru s respondentem č. 4

Příloha PV: Přepis rozhovoru s respondentem č. 5

Příloha PVI: Přepis rozhovoru s respondentem č. 6

Příloha PVII: Přepis rozhovoru s respondentem č. 7

Příloha PVIII: Přepis rozhovoru s respondentem č. 8

Příloha PIX: Dotazník

PŘÍLOHA P I: PŘEPIS ROZHOVORU S RESPONDENTEM Č. 1

1. Co pro Vás znamená pojem „výchova“?

Pojem výchova znamená vychovávat děti co nejlépe, aby byly vychované co nejlépe k našemu obrazu, a k té společnosti.

2. Který způsob výchovy používáte?

Vysvětlováním, sem tam někdy pohrozím i vařejou, dostanou i na prdel, někdy i zaslouží jako, ale jako nějaké to násilí, tak to v žádném případě.

3. Které hodnoty jsou v naší společnosti nejvíce ceněny u úspěšných lidí?

V dnešní době je to hodně složité, dneska si nikdo ničeho neváží a necení, ale já bych na první místo kladla hodně lásku. Myslíte si, že i úspěšní lidé preferují na prvním místě lásku? Ne, ty především peníze.

4. Jakou hodnotu, ke které byste chtěli vaše dítě vychovávat, preferujete?

Tak, aby byla jako co nejlepší, ale aby to vycházelo z něho, od srdíčka, aby to jako byl samostatný, měl své nápady, učil se od druhých, ale pojal to co nejlépe pro sebe. Aby byl samostatný.

5. Motivujete vaše dítě předem smluvenou odměnou?

Když se domluvíme, tak dostane nějakou odměnu třeba čokoládku, nebo nějakou mlsku, ale většinou si na tom nezakládáme, většinou je to o tom, že to dělá tak, pro druhého, což ho potěší a dělá to od srdíčka, a nebo... prostě že to dělá jen tak.

6. Ukládáte za nesplnění povinností nefyzické tresty?

Hm,..Ne

7. Jakými způsoby trávíte se svým dítětem volný čas?

Ve volný čas vyrábíme nebo vytváříme různé věci, modelujeme, hrajeme hry, chodíme do přírody.

8. Má vaše dítě nějakého koníčka, kterému by se pravidelně věnovalo?

Tak kromě počítače, což jako je to dneska katastrofa, pořád jen počítač, počítač. Ale chodí do skautu, má kroužek skauta, což je tam jako o přírodě, jezdí na různé výpravy, na tábory.

9. Jak vaše dítě pozná, že s ním souhlasíte?

Když se zasměju, nebo ho pohladím nebo pokývnu hlavou.

10. Jak naopak vaše dítě pozná, že nejste spokojeni s tím, co udělalo?

Přísným pohledem.

11. Jaký styl výchovy uplatňujete? Dám Vám na výběr příklady. Přečtu vám v krátkosti:

Spíš ten poslední. Demokratický.

12. Domníváte se, že styl vaší výchovy se liší nebo shoduje s výchovným stylem vašich rodičů?

Spíše liší. Protože si беру od těch mých rodičů ponaučení, nebo se snažím vyvarovat těch chyb, které dělali oni. Tak to nepraktikuju na těch svých dětech.

13. Je něco, čeho byste se chtěli vyvarovat?

Třeba takové to smlouvání. Že když jako něco zakázali, pak jsme smlouvali, pak oni třeba stejně povolili. Jo. Taková nedůslednost ve výchově.

14. Z čeho čerpáte rady při výchovné problematice?

Tak většinou ze zkušenosti kamarádů, tak jako když si povídáme, hodně taky z knížek.

PŘÍLOHA P II: PŘEPIS ROZHOVORU S RESPONDENTEM Č. 2

1. Co pro Vás znamená pojem „výchova“?

Hm. Výchova...předání vzorů slušného chování a jednání

2. Který způsob výchovy používáte?

Hm. Povídáním, formou vysvětlení co je správné a co je špatné. Třeba na konkrétní situaci.

3. Které hodnoty jsou v naší společnosti nejvíce ceněny u úspěšných lidí?

Výkonnost, peníze, úspěch

4. Jakou hodnotu, ke které byste chtěli vaše dítě vychovávat, preferujete?

Slušnost, pravdivost, poctivost, spolehlivost

5. Motivujete vaše dítě předem smluvenou odměnou?

Ne

6. Ukládáte za nesplnění povinností nefyzické tresty?

Ano, někdy. Zákaz počítače, televize

7. Jakými způsoby trávíte se svým dítětem volný čas?

Procházkou do přírody, návštěvy kulturních akcí, pohádek

8. Má vaše dítě nějakého koníčka, kterému by se pravidelně věnovalo?

Ano, bohužel počítač

9. Jak vaše dítě pozná, že s ním souhlasíte?

Pohlazením nebo úsměvem

10. Jak naopak vaše dítě pozná, že nejste spokojeni s tím, co udělalo?

Zamračením nebo zvednutím hlasu

11. Jaký styl výchovy uplatňujete? Dám Vám na výběr příklady. Přečtu vám v krátkosti:

Tak asi podle situace. Snažím se být demokratický, ale bohužel ve vyhocené situaci jsem spíš autoritativní

12. Domníváte se, že styl vaší výchovy se liší nebo shoduje s výchovným stylem vašich rodičů?

No tak spíš doufám, že neshoduje

13. Je něco, čeho byste se chtěli vyvarovat?

No, chtěl bych se vyvarovat lži a chtěl bych mít na děti také více času

14. Z čeho čerpáte rady při výchovné problematice?

Tak většinou z vlastních zkušeností nebo z rad přátel

PŘÍLOHA P III: PŘEPIS ROZHOVORU S RESPONDENTEM Č. 3

Respondent č. 3

1. Co pro Vás znamená pojem „výchova“?

Pojem výchova? Vytvořit z malého člověka skromného, poctivého dospělého člověka.

2. Který způsob výchovy používáte?

Který způsob? Jaký způsob myslíte? Spíš příkladem, na konkrétním případě vysvětlím, jak se má v dané situaci chovat.

3. Které hodnoty jsou v naší společnosti nejvíce ceněny u úspěšných lidí?

To je složité. Úspěšný člověk může být třeba zpěvák. U něho si vážím jiné hodnoty, třeba hlasu. Potom může být úspěšný člověk třeba politik. No, tak tam bych si vážila já osobně třeba dosaženého vzdělání. Protože takový člověk by měl mít určité vzdělání, které by tomu odpovídalo. Úspěšný? Je více druhů úspěšnosti.

4. Jakou hodnotu, ke které byste chtěli vaše dítě vychovávat, preferujete?

Tak já bych chtěla vychovávat své děti tak, aby byly skromné, poctivé, aby si vážily svých věcí, svých lidí.

5. Motivujete vaše dítě předem smlouvenou odměnou?

Většinou ne, někdy se stane, že ano, ale spíš ne. Když potřebuju, aby něco splnil, tak mu řeknu, že třeba něco dostane za to a on to pak udělá.

6. Ukládáte za nesplnění povinností nefyzické tresty?

Nefyzické tresty, hlavně nefyzické tresty ukládám. Třeba zákaz ježdění na kole, zákaz televize, zákaz počítače.

7. Jakými způsoby trávíte se svým dítětem volný čas?

Volný čas trávíme hraním, zpíváním, chodíme do přírody, chodíme na procházky.

8. Má vaše dítě nějakého koníčka, kterému by se pravidelně věnovalo?

Koníčka vyloženě nemá. Rád jezdí na kole. To je jeho hlavní koníček. Ted'.

9. Jak vaše dítě pozná, že s ním souhlasíte?

Řeknu ano, nebo pokývnu hlavou.

10. Jak naopak vaše dítě pozná, že nejste spokojeni s tím, co udělalo?

Taky pokývnu hlavou, a řeknu mu, že nejsu spokojená, že je to špatně.

11. Jaký styl výchovy uplatňujete? Dám Vám na výběr příklady. Přečtu vám v krátkosti:

Ano, tak to spíš ten demokratický způsob. Někdy ta situace vyjde z toho, že se nedávají jen slabé tresty, ale občas je potřeba třeba fyzických trestů.

12. Domníváte se, že styl vaší výchovy se liší nebo shoduje s výchovným stylem vašich rodičů?

Já si myslím, že se spíše shoduje. Velké rozdíly tam nejsou. Snažím se vychovat své děti tak, jak vchovaly mě moji rodiče.

13. Je něco, čeho byste se chtěli vyvarovat?

Není

14. Z čeho čerpáte rady při výchovné problematice?

Tak čerpám hodně z časopisů odborných, z knih, popřípadě na internetu si něco najdu.

PŘÍLOHA P IV: PŘEPIS ROZHOVORU S RESPONDENTEM Č. 4

1. Co pro Vás znamená pojem „výchova“?

Nastavení morálních hodnot... potomka.

2. Který způsob výchovy používáte?

Verbální komunikace s jedincem na nastavení morálních hodnot, které považuji za důležité. Mám na mysli ... Vysvětlím, verbálně komunikuji s potomkem.

3. Které hodnoty jsou v naší společnosti nejvíce ceněny u úspěšných lidí?

Úspěšní lidé se u nás měří podle... podle objemu nebo množství majetku, to znamená finance. Hmotný statek.

4. Jakou hodnotu, ke které byste chtěli vaše dítě vychovávat, preferujete?

Preferuju morální hodnoty. Morální, to znamená: rovný člověk. Co řeknu, za to si stojím. To znamená, že... pravdivost, rovnost, přímost. Tzn., co řeknu, za to si stojím, i když to znamená, že to pro mě nemá hmotný příjem nebo užitek. Tzn., že byt' pravda bolí, je to pravda.

5. Motivujete vaše dítě předem smlouvenou odměnou?

To je v rámci situace. Tzn., pokud dítě... v této rovině dokáže motivovat, tak ano, jsem ochoten přistoupit k ústupku, že ho motivuju hmotným darem pokud... uznám za vhodné nebo pokud není, ... není možnost tak ho nemotivuju tady tímto. Tzn., že řeknu: ano, bude to tak, i když za to budeš trpět.

6. Ukládáte za nesplnění povinností nefyzické tresty?

Otázka je, jak velké to nesplnění je. Tzn., pokud je velké, tak ano. Přistupuji k trestu. Pokud ne, přistupuji k verbální pohrůžce, nebo vyčínění, a tím končí. Nefyzický trest v rámci újmy. Nesmíš to a to. Zákaz.

7. Jakými způsoby trávíte se svým dítětem volný čas?

Jsem špatný jedinec, a ...volný čas velmi málo trávím... se svými dětmi.

8. Má vaše dítě nějakého koníčka, kterému by se pravidelně věnovalo?

V rámci toho, že je malé, tak ještě nemá utříbený smysl pro koníček a má spoustu aktivit, kterým se věnuje. Nicméně ho fascinuje elektronika, která může časem přejít.

9. Jak vaše dítě pozná, že s ním souhlasíte?

No, musí to poznat...ono to pozná v rámci intonace hlasu, odpovědi atd. Prostě můj verbální i neverbální nebo moje verbální i neverbální komunikace je natolik zřejmá, že pozná, v jakémkoli smyslu, že souhlasím, a nebo nesouhlasím.

10. Jak naopak vaše dítě pozná, že nejste spokojeni s tím, co udělalo?

To navazuje tu druhou, na tu předchozí otázku. Tzn., moje verbální i neverbální komunikace z mé stránky je natolik silná, alespoň já si myslím, že dítě pozná, že je nebo není souhlas. Znovu se obrátím na předchozí 2 odpovědi. Prostě můj verbální i neverbální postoj je natolik specifický, že to dítě pozná. Tzn., dojdou, skloním se, „nahodím ramena“, dám přímý...no přímý ..přímý rozkaz neverbální natolik, že aniž bych musel říct, prostě pohrozením ruky, ramena, atd., že to dítě pozná, že je něco špatně, že ten rozkaz musí být splněn. Hlavní důraz kladu na pohrození ruky.

11. Jaký styl výchovy uplatňujete? Dám Vám na výběr příklady. Přečtu vám v krátkosti:

Podle odpovědi je jasné, že jsem autoritativní. Byť osobně bych preferoval demokratický s praktikami autoritativního. Tzn., že bych preferoval komunikaci vysvětlit si proč ne, ale autoritativně v rámci nastavování morálních hodnot říct ne, nastavit ano, budeme diskutovat, ale je potřeba vědět, že toto je správně. Tzn., jsem autoritativní, ale preferoval bych demokratický.

12. Domníváte se, že styl vaší výchovy se liší nebo shoduje s výchovným stylem vašich rodičů?

Liší. Protože moji rodiče byli více demokratičtí. V rámci toho, že moji rodiče byli nižší střední třída, já osobně jsem se dostal do vyšší střední třídy, bych se snažil své děti posunout do ještě vyšší střední třídy, do... top 10, horních 10 000. Uchyluji se k tomu autoritativnímu, ale tak to je otázka, jestli to bude mít význam. Nejsem o oboru obeznámen a budu se snažit je dostat do Top 10.

13. Je něco, čeho byste se chtěli vyvarovat?

Bohužel v rámci mé slabosti asi ne

14. Z čeho čerpáte rady při výchovné problematice?

V rámci toho, co si myslím, že je a není dobré. Určité zkušenosti v rámci rodiny máme, takže čerpám z rodinné... zkušenosti. Spíš se snažím klást, spoléhat na intuici

PŘÍLOHA P V.: PŘEPIS ROZHOVORU S RESPONDENTEM Č. 5

1. Co pro Vás znamená pojem „výchova“?

Aby byla dobře vybavená do života, a aby byla slušná.

2. Který způsob výchovy používáte?

Vysvětlování, víceméně. Příkladem. To co dělám já, aby prostě měla dobrý příklad.

3. Které hodnoty jsou v naší společnosti nejvíce ceněny u úspěšných lidí?

Asi peníze, majetek, prestiž.

4. Jakou hodnotu, ke které byste chtěli vaše dítě vychovávat, preferujete?

Aby byla slušná, aby.. Jak to bylo přesně? Prostě aby se dokázala prosadit v životě vlastní pílí.

5. Motivujete vaše dítě předem smlouvenou odměnou?

Jak kdy. Záleží, čeho se to týká. Bud odměnou, že něco půjdeme potom spolu dělat, nebo někdy třeba nanukem.

6. Ukládáte za nesplnění povinností nefyzické tresty?

Někdy ano, když je potřeba tak ano. Třeba když má povolené, jakože na počítači, pohádky a pokud je tam moc dlouho tak konec. Musí se zavřít počítač. A... Počítač, pohádky.

7. Jakými způsoby trávíte se svým dítětem volný čas?

Malujem, chodíme na procházky. Na hřiště, kolo, zahrada

8. Má vaše dítě nějakého koníčka, kterému by se pravidelně věnovalo?

Má ráda knížky a maluje si.

9. Jak vaše dítě pozná, že s ním souhlasíte?

Že ju pochválím, rukou, pohlazením. Prostě, aby věděla, že něco dělá správně. Pochválením. Ve zkratce.

10. Jak naopak vaše dítě pozná, že nejste spokojeni s tím, co udělalo?

Zvýším hlas, nebo jí pohrozím.

11. Jaký styl výchovy uplatňujete? Dám Vám na výběr příklady. Přečtu vám v krátkosti:

Demokratický

12. Domníváte se, že styl vaší výchovy se liší nebo shoduje s výchovným stylem vašich rodičů?

Jak s kterým rodičem. S jedním se liší, s druhým se víceméně ztotožňuje. Shoduje se s matkou.

13. Je něco, čeho byste se chtěli vyvarovat?

S otcem - méně křiku, více pochvaly

14. Z čeho čerpáte rady při výchovné problematice?

Životem. Zkouší se, prostě co na ně platí. Když zjistím, že něco neplatí, tak zkusím nové.

PŘÍLOHA P VI: PŘEPIS ROZHOVORU S RESPONDENTEM Č. 6

1. Co pro Vás znamená pojem „výchova“?

Vychovat své dítě tak, abych se za to nemohl stydět. Jak jsem ho vychoval.

2. Který způsob výchovy používáte?

Spíš takový způsob vysvětlování, co je špatné, co není špatné. Snažím se co nejvíc jako vysvětlovat. Když něco udělá, tak se snažím potom jí vysvětlit, proč třeba to co udělala, je špatně nebo to, co udělala je dobře.

3. Které hodnoty jsou v naší společnosti nejvíce ceněny u úspěšných lidí?

U úspěšných lidí? Stoprocentně počet nebo množství peněz. V dnešní době.

4. Jakou hodnotu, ke které byste chtěli vaše dítě vychovávat, preferujete?

Slušnost, úctu sám k sobě. Abych za to, co jsem udělal, tak se nemusím stydět.

5. Motivujete vaše dítě předem smlouvenou odměnou?

Někdy jo, ale někdy taky ne. Třeba když udělá něco, tak dostane něco. Když neudělá, tak prostě nebude nic.

6. Ukládáte za nesplnění povinností nefyzické tresty?

Ne. Ne.

7. Jakými způsoby trávíte se svým dítětem volný čas?

Většinou buď jdeme na procházky, nebo si hrajem. A nebo ideme jenom tak čistě jenom na procházky.

8. Má vaše dítě nějakého koníčka, kterému by se pravidelně věnovalo?

Jo, strašně ráda maluje.

9. Jak vaše dítě pozná, že s ním souhlasíte?

Že se na ni usměju, že nejsou na ňu zamračený, a nebo pohlázení.

10. Jak naopak vaše dítě pozná, že nejste spokojeni s tím, co udělalo?

Jo, to pozná. Protože su na ňu zamračený a su na ňu nedobrý. Slovně. Ne fyzicky, ale slovně.

11. Jaký styl výchovy uplatňujete? Dám Vám na výběr příklady. Přečtu vám v krátkosti:

No spíš to poslední. Demokratický. Hodně vysvětlujem, a ukazujeme vlastní příklady a podobné.

12. Domníváte se, že styl vaší výchovy se liší nebo shoduje s výchovným stylem vašich rodičů?

No, je podobný, ale trošku odlišný. V té větší demokratičnosti. Spíš.

13. Je něco, čeho byste se chtěli vyvarovat?

Ani ne. V podstatě s nima souhlasím. S tou jejich výchovou. Já si myslím, že nás nevychovali špatně.

14. Z čeho čerpáte rady při výchovné problematice?

Vlastní intuice.

PŘÍLOHA P VII: PŘEPIS ROZHOVORU S RESPONDENTEM Č. 7

1. Co pro Vás znamená pojem „výchova“?

Formování člověka

2. Který způsob výchovy používáte?

Povídání, hry, pohádky

3. Které hodnoty jsou v naší společnosti nejvíce ceněny u úspěšných lidí?

Majetek, peníze, kariéra

4. Jakou hodnotu, ke které byste chtěli vaše dítě vychovávat, preferujete?

Aby bylo samostatné, zodpovědné, tolerantní, asi to je všechno.

5. Motivujete vaše dítě předem smlouvanou odměnou?

Někdy. Tak když potřebuju, aby to dítě...to co potřebuju, aby to dítě udělalo, aby ten výsledek byl co nejlepší.

6. Ukládáte za nesplnění povinností nefyzické tresty?

Domluva, zákazy a podobně. Například Že se nemůže dívat na TV, na počítač a podobně.

7. Jakými způsoby trávíte se svým dítětem volný čas?

Hraní na pískovišti, na dvoře, v zahradě nebo jdeme za kamarády

8. Má vaše dítě nějakého koníčka, kterému by se pravidelně věnovalo?

Zatím ne, neboť má teprve 5 let

9. Jak vaše dítě pozná, že s ním souhlasíte?

Že mu to..., že mu to řeknu, pohladím ho.

10. Jak naopak vaše dítě pozná, že nejste spokojeni s tím, co udělalo?

Většinou, že na něj zařvu. Zvýšeným hlasem.

11. Jaký styl výchovy uplatňujete? Dám Vám na výběr příklady. Přečtu vám

v krátkosti:

Demokratický

12. Domníváte se, že styl vaší výchovy se liší nebo shoduje s výchovným stylem vašich rodičů?

Záleží jak v čem, tak ale ve směř je to shodné. Možné malé odchylky, ale..

13. Je něco, čeho byste se chtěli vyvarovat?

Určitě, že nebudu fyzicky trestat dítě za špatné známky

14. Z čeho čerpáte rady při výchovné problematice?

No, některé věci čerpám z internetu, od kamarádů, kteří mají zkušenosti s výchovou

PŘÍLOHA P VIII: PŘEPIS ROZHOVORU S RESPONDENTEM Č. 8

1. Co pro Vás znamená pojem „výchova“?

Pojem výchova dětí pro mě znamená, vychovat z mého dítěte člověka, aby byl, .. aby byl hodnotný pro společnost.

2. Který způsob výchovy používáte?

Že si s dětma hodně povídám, hraní

3. Které hodnoty jsou v naší společnosti nejvíce ceněny u úspěšných lidí?

Peníze, moc

4. Jakou hodnotu, ke které byste chtěli vaše dítě vychovávat, preferujete?

...aby byl na něho spoleh, aby byl zodpovědný, aby byl ohleduplný k ostatním, a aby byl samostatný a nevím co bych k tomu dodal.

5. Motivujete vaše dítě předem smlouvenou odměnou?

Ne

6. Ukládáte za nesplnění povinností nefyzické tresty?

Dá se říct, že ano. Zakážeme mu to, co má rád. Třeba že mu zakážeme, aby se díval na počítač

7. Jakými způsoby trávíte se svým dítětem volný čas?

Hodně si hrajeme na dvoře, na pískovišti, na skluzavce, na trampolíně. Snažím se, aby jezdil na kole, aby se tak sportovně vyžil.

8. Má vaše dítě nějakého koníčka, kterému by se pravidelně věnovalo?

Má koníčka, vláčky. Vláčky hodně preferuje. A rád se dívá Na počítač na vláčky na počítači.

9. Jak vaše dítě pozná, že s ním souhlasíte?

Když se na něho usměju, tak mu to je jasné.

10. Jak naopak vaše dítě pozná, že nejste spokojeni s tím, co udělalo?

Pozná to z výrazu tváře, když se na ňho podívám, tak je mu to jasné.

11. Jaký styl výchovy uplatňujete? Dám Vám na výběr příklady. Přečtu vám

v krátkosti:

Když jsem to tak poslouchal, tak bych se přikláněl možná k liberálnímu, ale spíš ten demokratický. Ale možná i trošku to zavání liberálním, ale demokratický spíš.

12. Domníváte se, že styl vaší výchovy se liší nebo shoduje s výchovným stylem vašich rodičů?

Je to zcela odlišné.

13. Je něco, čeho byste se chtěli vyvarovat?

Rodiče nám věnovali strašně málo času, asi to bylo dáno tou dobou.

14. Z čeho čerpáte rady při výchovné problematice?

Nečerpám z ničeho, vychovávám tak, jak to cítím. Že to je. Podle nejlepšího mého vědomí a svědomí.

PŘÍLOHA P IX: DOTAZNÍK

Dotazník respondenta .....

Prosím, u následujících situací zaškrtněte křížkem to písmeno, které vystihuje nejlépe vaši reakci na danou situaci.

- 1) Sám sebe považujete ve výchově spíš za:
  - a. Přísnějšího
  - b. Benevolentního, mírnějšího
  - c. Podporujícího partnerský přístup

- 2) Dítě vehementně vyžaduje v obchodě sladkosti
  - a. Víš, máme koupit ještě jiné věci, pomůžeš mi dávat do vozíku? Domluvíme se, co bychom mohli spolu koupit.
  - b. Dám sladkost do vozíku.
  - c. Tu sladkost kupovat nebudeme. Okamžitě toho nech, nebo tě víc s sebou nevezmu!

- 3) Na pískovišti vaše dítě sebere jinému lopatku, hračky
  - a. Nebudu tomu věnovat pozornost, snad se tolik nestalo...
  - b. Hned to vrať!
  - c. To není tvoje lopatka, ty máš svoji doma. Vráťíš ji hned, nebo si ještě chvíličku pohraješ?

- 4) Dítě přijde z MŠ a vypráví vám, že kamarád udělal kamarádce něco špatného, vy:
  - a. Doufám, že ty to taky neděláš!
  - b. To co kamarád udělal, bylo jistě špatné, co myslíš? Jak by jsi se zachoval ty?
  - c. Tak si toho příště nevímej.

- 5) Vaše dítě chce koupit stejnou věc, jakou má někdo známý:
  - a. Nezlob, nic kupovat nebudu!
  - b. Tak pojď, ukaž, co chceš...
  - c. Ta hračka, co máš doma je ještě hezčí, než tato, všiml(a) sis to? Ale jestli ji moc chceš, můžeš si na ni našetřit peníze, co říkáš?

- 6) Ráno spěcháte do školky, ale vaše dítě se při oblékání loudá, vy:
  - a. Když se rychle oblečeš, a budeš-li chtít, můžeme se stavit se po cestě pro tvou kamarádku. Souhlasíš?
  - b. Obleču ho. Pospíchám.
  - c. Jestli se okamžitě neoblečeš, dostaneš!

- 7) Vaše dítě si přes opakovaný příkaz neuklidilo hračky, vy:
  - a. Uklidím to sám za dítě.
  - b. Je tu nepořádek, uklidíš si to sám, nebo ti mám pomoci?
  - c. Běž, a ty hračky uklid!

- 8) Vaše dítě nechce půjčit koloběžku sourozenci
- Okamžitě mu ji půjč!
  - Máme jen jednu koloběžku, je správné ji půjčit taky sestře (bratrovi), co říkáš?
  - Nebudu tomu věnovat pozornost, ať si to vyřeší sami.
- 9) Vaše dítě pláče, že se uhodilo, vy:
- To nic není, to přejde...
  - Říkal jsem ti abys, tu neběhal. Dobře ti tak!
  - Asi tě to hodně bolí. Chceš to ošetřit?
- 10) Dítě přijde smutné, že se na něho kamarád zlobí a už s ním nechce kamarádit.
- To tě asi mrzí, vid'? Chceš si o tom popovídat? Zkusíme najít řešení.
  - Co máš z toho, najdeš si někoho jiného.
  - Dobře ti tak, můžeš si za to sám!